

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DENETİMLİ SERBESTLİK SÜRECİNDEKİ HÜKÜMLÜLERİN UYUMSAL
SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Deniz MÜFTÜOĞLU

İstanbul, 2009

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DENETİMLİ SERBESTLİK SÜRECİNDEKİ HÜKÜMLÜLERİN UYUMSAL
SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Deniz MÜFTÜOĞLU

Tez Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Bayhan Üge

İstanbul, 2009

ÖNSÖZ

Tez çalışma dönemimde beni “Adli Psikoloji” alanı ile tanıştıran, kıymetli zamanını ayırarak beni yönlendiren, desteklerini ve katkılarını esirgemeyen çok değerli danışmanım Sn. Yard. Doç. Dr. Bayhan Üge’ye,

Değerli yardımları ve yönlendirmeleri için Sn. Yard. Doç. Dr. Mithat Durak’a,

Uygulamalarım sırasında benden yardımlarını esirgemeyen başta, Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Şube Müdiresi Sn.Nazmiye Hn. olmak üzere tüm personeline ve bana destek olan tüm uzman arkadaşlarıma,

Uygulamalarıma katılmayı kabul eden katılımcılara,

İhtiyacım olduğunda verdiği tüm teknik destek ve moral için eşim Mahmut Müftüoğlu’na teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Deniz Müftüoğlu, 2009

DENETİMLİ SERBESTLİK SÜRECİNDEKİ HÜKÜMLÜLERİN UYUMSAL SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

DENİZ MÜFTÜOĞLU

ÖZET

Araştırmanın amacı, Denetimli Serbestlik altındaki hükümlülerin toplumsal ve özellikle bireysel uyum süreçlerini belirlemek ve değerlendirmektir.

Bu amaçla, Adalet Bakanlığında alınan izinle Kartal Adliyesi Denetimli Serbestlik Şubesi'ne bağlı hükümlülerden, araştırmaya katılmayı kabul eden 50 kişi ile görüşülmüş ve bu kişilere, “Bireysel Bilgi formu” ile demografik özellikleri alındıktan sonra Rorschach mürekkep lekeli testi ve eğitim durumlarına uygun zeka testi uygulanmıştır.

Değerlendirmeler Rorschach metodu ve terminolojisinden yola çıkılarak yapılmıştır. Buna göre, araştırmanın hipotezleri: Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler; bilişsel süreçler, duygusal süreçler, nesne ilişkileri (tepkilerin içeriği), özel fenomenler açısından, genel olarak uyum problemleri yaşarlar.

Araştırmanın sonunda deneklerin beklendiği gibi bilişsel, emosyonel süreçler, nesne ilişkileri ve özel fenomenler açısından, uyum problemleri yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Böylelikle, global bir değerlendirme ile deneklerin genel olarak uyum sorunları yaşadıklarını söyleyebiliriz.

EXAMINATION OF THE ADJUSTMENT PROCESS OF THE PROBATIONALS

DENİZ MÜFTÜOĞLU

ABSTRACT

The aim of this study is to designate and to examine the adjustment processes of probationals socially and especially individually.

The study took place in Kartal Probation Department, with the permission of the Ministry of Justice. "Personal Information Form", Rorschach Inkblot Test and Porteus test IQ test or Cattell IQ test were given to the probationals according to their educational background.

Evaluation process was made according to the Rorschach methodology and terminology. Thus, this methodology determines the hypothesis of the study: The probationers are expected to have adjustment problems in terms of:

cognitive processes, emotional processes, object relations, special phenomenon, general adjustment.

The results of the study showed that, as hypothesized, the probationers have adjustment problems in terms of cognitive and emotional processes, object relations and "special phenomenon", which supports the last hypothesis saying that, probationers have general adjustment problems.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1 DENETİMLİ SERBESTLİK	2
1.1.1 Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihçesi	4
1.1.1.1 İngiltere	4
1.1.1.2 Amerika	4
1.1.2 Türkiye’de Denetimli Serbestlik	5
1.1.3 Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi	6
1.1.3.1 Ceza Adalet Sistemine Katkısı	7
1.1.3.2 Ceza infaz Kurumlarının Yoğunluğunun Azalmasına Etkisi	7
1.1.3.3 Suç İşleme Oranının Azaltılmasına Etkisi	8
1.2 UYUM	8
1.2.1 Uyum Süreçleri	9
1.2.2 Sağlıklı Uyum İçin Gereken Şartlar	9
1.2.3 Uyumu Etkileyen Süreçler	13
1.3 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	15

1.4 ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ	15
1.5 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI	16
1.6 KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	17
1.7 VARSAYIMLAR.....	18

BÖLÜM II

2.1 KONUyla İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	19
--------------------------------------	----

BÖLÜM III

YÖNTEM	22
3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	22
3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM	22
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	24
3.3.1 Bireysel Bilgi Formu	24
3.3.2 Rorschach Mürekkep Lekesi Testi	25
3.3.2.1 Puanlama	25
3.3.2.2 Genel Değerlendirme	27
3.3.3 Zeka Testleri.....	27
3.3.3.1 Porteus Labirent Testi	28
3.3.3.2 Catell Zeka Testi 2A	28
3.4 VERİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ	29

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM	30
4.1 Rorschach'da Uyum Süreçlerine İlişkin Veriler	30

4.1.1 Bilişsel Süreçler.....	30
4.1.2 Ego Durumu ve Emosyonel Süreçler.....	31
4.1.3 İçerik Tepkileri.....	33
4.1.4 Özel Fenomenler.....	34
4.2 Uyum Süreçlerini Oluşturan Verilerin Frekans Tabloları.....	35
4.2.1 Bilişsel Süreçler.....	35
4.2.2 Ego Durumu ve Emosyonel Süreçler.....	37
4.2.3 İçerik Tepkileri.....	40
4.2.4 Özel Fenomenler.....	42
4.3 Zeka Faktörü.....	44

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	45
5.1 Bilişsel Süreçler (Erfassung Typus/Kavrama İşlevleri).....	45
5.2 Emosyonel/Duygusal Süreçler (Erlebnis).....	46
5.3 İçerik Tepkileri.....	48
5.4 Özel Fenomenler.....	49
5.5 Tartışma.....	50
KAYNAKÇA.....	56
EK 1.....	59

TABLOLAR LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1	Deneklerin Yaşlarına Göre Dağılımı	22
Tablo 2	Deneklerin Demografik Özelliklerine Göre	23
	Dağılımları Frekans ve Yüzdeleri	
Tablo 3	Deneklerin Suç ve Sabıklarına Göre	24
	Frekans ve Yüzdeleri	
Tablo 4	Deneklerin IQ Testlerine Göre Dağılımı	27
Tablo 5	Bilişsel Süreçler Dağılımı	30
Tablo 6	Ego Durumu ve Emosyonel Süreçler Dağılımı	31
Tablo 7	İçerik Tepkileri Dağılımı	33
Tablo 8	Özel Fenomenler Dağılımı	34
Tablo 9	Deneklerin IQ Puanlarına Göre Dağılımı	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	ΣR Cevaplarının dağılımı	35
Şekil 2	G Cevaplarının dağılımı	36
Şekil 3	D Cevaplarının dağılımı	36
Şekil 4	Dd Cevaplarının dağılımı	36
Şekil 5	Dbl Cevaplarının dağılımı	37
Şekil 6	F Cevaplarının dağılımı	37
Şekil 7	F+ Cevaplarının dağılımı	37
Şekil 8	K Cevaplarının dağılımı	38
Şekil 9	C Cevaplarının dağılımı	38
Şekil 10	CF Cevaplarının dağılımı	38
Şekil 11	FC Cevaplarının dağılımı	39

Şekil 12	K/C Cevaplarının dağılımı	39
Şekil 13	Ka+Kobj Cevaplarının dağılımı	39
Şekil 14	A % Cevaplarının dağılımı	40
Şekil 15	H% Cevaplarının dağılımı	40
Şekil 16	A/H Cevaplarının dağılımı	40
Şekil 17	Anat+Os Cevaplarının dağılımı	41
Şekil 18	Plt Cevaplarının dağılımı	41
Şekil 19	Diğer Cevaplarının dağılımı	41
Şekil 20	Banal Cevaplarının dağılımı	42
Şekil 21	Triad Cevaplarının dağılımı	42
Şekil 22	Sosyal Kontakt Cevaplarının dağılımı	42
Şekil 23	Sosyobilite Cevaplarının dağılımı	43
Şekil 24	Affektif Maturite Cevaplarının dağılımı	43
Şekil 25	Kadinsky Cevaplarının dağılımı	43

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlık tarihiyle başlayan suç ve ceza olguları daima birlikte ele alınmış olup, tarihsel süreç içinde suç kabul edilen davranışlara toplumlarca farklı yaklaşımlar uygulanmıştır.

Uygarlık ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak, sosyokültürel yapıdaki değişmeler de yeni özellikler ve içerikler kazanmış, ceza adalet sisteminde uygulanan yaptırımlarda da değişiklikler olmuştur.

Önceleri mutlak adaletçi (kefaret/bedel ödetici) anlayış giderek yerini nisbi (yararcı) ve günümüzde de karma (uzlaşmacı) anlayışa terk etmiştir. Hapis sisteminin, hükümlünün ruhsal durumunu, yaşamına ilişkin inanç ve tutumlarını, yaşam felsefesi ve yaşam biçimini kötüleştirdiği, kısır döngü içinde gelişimlerini engellediği bilinmektedir. Yaşam sorumluluğu elinden alınan insanların yaşamının ve davranışlarının sorumluluğunu almaları beklenemez. Günümüzün ceza hukuku anlayışına göre ceza, bireyin tekrar suç işleme olasılığına karşı genel ve özel önleme (nisbi kuram) işlevlerini barındırmalıdır. Suçluyu uslandırarak onun yeniden sosyalleşmesini, toplum kurallarına uyum gösteren kişilik özellikleri geliştirmesine yardım etmelidir.

Nitekim yeni ceza infaz yasasında, insan onuru ve hakları esas alınarak infazın daha geniş boyutlarda insanileştirilmesi amaçlanmıştır.

İyileştirmede öncelikli temel ilkeler özetle;

a) Tüm hükümlülere doğuştan sahip oldukları insanlık onuru ve değerinin gerektirdiği saygı ile davranılır,

b) Ayrımcılık yapılmaz,

c) Kişinin gelişmesi ve iş imkânları sağlanır,

d) Toplumla bütünleşmesi için gerekli şartlar sağlanır.

Bu yaklaşım, beraberinde bazı riskleri de getirirse de yöntemi iyi seçildiğinde ve

uygulandığında, hükümlülerin hiç olmazsa büyük bir çoğunluğunun özsaygılarını, özgüvenlerini ve sorumluluklarını geliştirerek topluma kazandırılmaları mümkündür.

Bu bağlamda, mahkemelerce belirlenen koşullar ve süre içinde, denetim doğrultusunda, hükümlünün ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulama alanı olan “Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlükleri”nin multidisipliner bir yaklaşımla ve şube müdürleri, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog ve öğretmenlerden oluşan ekip çalışması içindeki hizmetleri son derece önem kazanmaktadır. Hükümlünün yeteneği, becerileri, eğitimi, zihinsel ve bedensel durumu dikkate alınarak yaşamlarını sürdürebilecekleri meslek ve sanat öğrenmelerini sağlamak, çalışma ve üretme isteklerini geliştirmek ve güçlendirmek, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüklerinin temel görevlerini oluşturmaktadır. (Centel ve ark., 2008)

1.1 DENETİMLİ SERBESTLİK

Ülkemizde giderek artan bir sosyal sorun olan ‘suçluluk’ alanında yeni bir hizmet yöntemi olarak algılanabilecek Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri, kişinin işlediği bir suç nedeniyle tutuklanması ya da mahkemece hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi sonucunda cezaevine girmesi yerine, cezasını toplum içinde gözetim ve denetim altında çekmesi anlamına gelir. Denetimli serbestlik, ceza yargılamasının parçası ve bir ceza infaz yöntemidir. Alternatif bir infaz sistemi olan denetimli serbestlikte esas olan, kişinin ıslahı ve topluma yeniden kazandırılmasıdır. Şüpheli, sanık veya hükümlüler hapse girmenin alternatifi olan bu sistemde, şarta bağlı olarak serbest bırakılmakta ve kendilerine bir takım yükümlülükler getirilmektedir.

Denetimli serbestlik hizmetlerinin genel amacı, toplumun huzur ve mutluluğunu sağlarken, suç işleyen insanları yeniden üretken birer birey olarak insanlar arasındaki yerini

almasına yardımcı olmak ve suçluyu ıslah ederek toplumu suçlulardan korumaktır. Bu bakımdan Türk denetimli serbestlik hizmetleri, toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak için suç işleyen ve şartla tahliye olan insanların suç işlemesini önlemeyi, suçluların cezalarını toplum içinde rencide olmadan çekmelerini sağlamayı ve ayrıca onlara her konuda rehberlik yaparak topluma kazandırılmasında katkıda bulunmayı amaç edinmiştir (T.C. Adalet Bakanlığı Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Şube Müdürlüğü Yayını, 2007).

Denetimli serbestlik, sadece ceza kanunu reformcularının ideallerinden güç alarak oluşturulmuş bir hizmet değildir; daha çok hükümlünün toplum içerisinde denetim altına alınması, hapis cezasının maliyetinin yüksekliği, suç tekrarını azaltmada başarısızlığı ve hatta suç oranını artırması gibi pratik sebeplerden dolayı da tercih edilmektedir (T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, 2005-a).

Denetim altındaki her hükümlünün uymakla yükümlü olduğu temel hukuki kurallar bulunmaktadır. Her adli birimde bu kurallara uyulup uyulmadığını denetlemekle yükümlü olan denetim memurları bulunmakta, kurallara riayet edilmediği takdirde hükümlü tekrar duruşmaya çıkarılmaktadır. Ancak, bu aşamaya kadar hükümlünün kanunları ihlal etmesine sebep olan davranışını değiştirmesine yardımcı olacak birçok çalışma yapılmaktadır.

Bu çalışmalar kişiyi suça iten problemlerin tespiti ve detaylı değerlendirilmesiyle başlar. Daha sonra, hükümlü ve görevlinin problemleri gidermek suretiyle kişinin suç tekrarını engelleyebilmek için bir eylem planı hazırlanır. Bu eylem planı düzenli aralıklarla incelenerek güncellenir. Hükümlünün davranışlarında bir iyileşmenin tespit edilmesi için plan, program sonunda yeniden değerlendirilir (T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, 2007-a).

1.1.1 Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihçesi

1.1.1.1 İngiltere

Gözetim sistemi ilk olarak İngiltere’de kolonilere sevk cezasıyla başlamıştır. 1678 - 1682 yılları arasında İngiltere’de ölüm cezası alan mahkumlar, cezalarını çekmek yerine Avustralya’ya ve Amerika’ya sürgün edilmişlerdir. Daha sonraları sistem hafifletilmiş bu mahkumların vatanlarına bir müddet için dönmelerine izin verilmiş, ellerine “izin kağıdı” verilerek, polis nezareti altında kalmak şartıyla İngiltere’ye kabul edilmişlerdir. Polis nezareti altında geçirilen bu müddet ceza hukukunda “gözetim” müessesesini başlangıcını oluşturmaktadır.

Bu “izin sistemi”nin iyi sonuçlar verdiği görülünce, İngiltere’de ağır hapis cezası almış ve kolonilere sevk edilmiş diğer mahkumlara da uygulanmaya başlanmıştır. İngiltere’de gözetim sisteminin tam olarak oluşması, daha sonraları hakim Mathew Davenport Hill tarafından, çalışmak için gönüllülerin görevlendirilmesiyle başlanmış oldu. Uygulama 1879 tarihinde “Summary Jurisdiction Act” ile pozitif hukuka geçmiştir (Çolak.,Altun.,2006).

Daha sonra “probation” konusunda ülkede birlik sağlanması amacıyla 1908’de “Probation Of Offenders Act” yürürlüğe girerek kendisinden önceki kanunları yürürlükten kaldırmıştır (Kamer, 2008-a).

1.1.1.2 Amerika

“Parolessystem” (şartla salıverme) gözetim sistemi, Boston ve Massachusetts eyaletlerinde, İngiltere’deki uygulamanın etkisi altında koşullu salıverilen kimseler üzerinde uygulanmaya başlandı. Zamanla yalnızca koşullu salıverilenler hakkında değil, bazı serbest bırakılan küçükler hakkında da uygulanmaya konularak bugünkü gözetim sisteminin temeli oluşturulmaya başlanmıştır. Boston’da on altı yaşından küçükleri cezalandırılmaları yerine, her bakımdan kendilerine güvenilen kimselerin denetimi altına verilmiştir. Uygulamaların

olumlu sonuçlar vermesiyle, sistem zamanla kanunlaştırılmış ve özellikleri belirlenmiştir. Bu sistem başlangıçta, gönüllü çalışan kimseler tarafından yapılmaktaydı. Fakat daha sonraları, 1878’de Boston, 1880 senesinde de Massachusetts eyaletlerinde devlet memurları tarafından yapılacağı kabul edilmiş, fakat aynı zamanda özel şahısların da gözetim memuru olarak çalışmalarına müsaade edilmiştir (Çolak.,Altun.,2006).

1933 yılında Amerika’da, on üç eyalet dışında bütün eyaletler, yetişkinlere yönelik denetimli serbestlik yasalarına ve Wyoming dışındaki bütün eyaletler de küçükler için denetimli serbestlik yasalarına sahip olmuşlardır (Kamer, 2008-a).

1.1.2 Türkiye’de Denetimli Serbestlik

Ülkemizin denetimli serbestlik ile tanışması, 22 Ocak 1965 tarihinde, Türkiye’nin de üye olduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin üye devletlere tavsiye ettiği kararı kabul etmesiyle olmuştur. Bu tarihten itibaren ulusal mevzuatımız içerisinde denetimli serbestlik hizmetlerine benzer düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun “Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurulları” başlıklı 104. maddesi ile bu kurum yargı sistemimize katılmıştır. Böylelikle madde kullanımı, hırsızlık, dolandırıcılık, imar suçu ve yaralama gibi suçlardan, bir yıl veya daha az süreliğine mahkum olan kişilerin hapis cezalarının denetimli serbestlik sistemi içerisinde infaz edilme imkanı doğmuştur.

Ülkemizde kısa sayılabilecek geçmişi içerisinde denetimli serbestlik konusunda önemli mesafeler alınmış ve iyi bir noktaya gelmeye çalışılmıştır

Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı bir Daire Başkanlığı ve buna bağlı 133 Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü’nden oluşmaktadır. Şube müdürlüklerinde çalışan uzman

personel ise, Sosyal Çalışmacı, Psikolog, Sosyolog ve Öğretmen olarak Adalet Bakanlığı tarafından istihdam edilmişlerdir.

Bu uzman personelin temel çalışma alanını üç ana başlıkta toplayabiliriz;

1) Sosyal Araştırma Raporu Hazırlamak;

Soruşturma ve yargılanma aşamasında hazırlanan bu rapor, hakimin kişiyi tanınmasına yönelik ve özellikle denetimli serbestlik kararı verecekse, kişiye en uygun yükümlükleri içerecek ve kişiye katkısı olacak kararı verebilmesine yardımcı olacak bir rapordur. Sosyal Araştırma Raporu, şüpheli veya sanığın fiziksel yapısını, psikolojik durumunu, sosyal ve kültürel koşullarını içeren, kişiyi suça yönelme açısından değerlendiren ve toplumla bütünleşmesi için gereken hizmet ve programların neler olabileceğini içeren bir rapordur.

2) Her merkezin bünyesinde, kişilerin tekrar suça yönelmelerini önlemek ve psiko-sosyal destek ve danışmanlık yoluyla kişinin suça yönelmesine neden olan toplumsal ve bireysel sorunların çözümlenmesi amacıyla, hakkında denetim tedbiri olan kişilerle birebir ilgilenen, onlara kişisel olarak uygun “denetim planı” hazırlayan uzmanlar bulunmaktadır. Bu uzmanlar, aldıkları eğitimler sonucunda denetim planlarını oluşturarak, kişilerin topluma uyumunu sağlamak amacıyla periyodik olarak görüşmeler yaparlar. Bu uzmanlar denetim planının gidişatını belli periyodlarla mahkemelerine “denetim raporu” aracılığıyla rapor ederler.

3) Uzmanlar ayrıca mahkeme kararları gerektiriyorsa, kişiye devam edebileceği uygun bir eğitim kurumu bulma ve eğitime devamının sağlanması konusunda çalışır ve cezaevinden tahliye olmuş kişilere “Koruma Kurulları” aracılığıyla uygun meslek edinmelerine yardımcı olurlar.

1.1.3 Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi

Denetimli serbestlik sisteminin önemi genel olarak üç başlık altında incelenebilir;

1.1.3.1 Ceza Adalet Sistemine Katkısı

Denetimli serbestlik sistemi, denetim süresi boyunca oluşturulan ve sürecin devamını ve sonrasının planlandığı raporlama hizmetleri ile ceza adalet sistemine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Yukarıda bahsedilen “denetim planı” ve “denetim raporu” gibi aşamalar sisteme yaptığı en önemli katkılardan biridir. “ Sosyal Araştırma Raporları” denetim altına alınma sürecinde hazırlanan form, plan ve raporlara temel teşkil edecek bilgileri kapsamaktadır. Bu nedenle raporlama hizmetleri içinde sanık veya şüpheliler için hazırlanan sosyal araştırma raporları ayrı bir öneme sahiptir. Sosyal Araştırma Raporları çok yönlü bir değerlendirme sistemini kapsamaktadır; Bunlar; sanık veya şüphelinin suç öyküsü, psikolojik durumu ve psiko-sosyal değerlendirmesi, hakimin kişi için verilebilecek en uygun cezanın ne olması gerektiği ve ayrıca bu tedbir veya cezanın kişiyi hangi yönde etkileyebileceğine dair uzman görüşüdür. Sosyal araştırma raporları sayesinde, hakimler sanıkları tanıyabilmekte, onlara en uygun ceza veya tedbiri belirleyebilmektedirler (Kamer, 2008-b).

1.1.3.2 Ceza İnfaz Kurumlarının Yoğunluğunun Azaltılmasına Etkisi

Bir yıl veya daha az süreliğine mahkum olan kişilerin hapis cezalarının denetimli serbestlik sistemi içerisinde infaz edilmesi, hapishanelerdeki hükümlü yoğunluğunun azaltılmasına katkı sağlamıştır.

“Kısa süreli hapis cezası yerine verilen kamu yararına çalışma cezası yaptırımını, cezanın toplum içinde çektirilmesi, hükümlünün topluma verdiği manevi zararı onarması ve infaz gerçekleşirken hükümlünün sunduğu hizmet ile kamunun ve toplumun bir parçası olduğunu tekrar hatırlaması gibi faydaları olduğundan, ceza adalet sisteminde ayrı bir yere sahiptir” (Kamer, 2008-b).

Ayrıca, toplum içinde yaşayan hükümlüler, kendi evlerinde yaşarken ailelerine destek olabildikleri için denetim programının maliyeti hapis cezalarından daha az olmaktadır (T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, 2005-a).

1.1.3.3 Suç İşleme Oranının Azaltılmasına Etkisi

Denetimli serbestlik sisteminde, hem madde kullanımı olan hükümlülerin hem de suça sürüklenen çocukların, verilen hizmetler aracılığıyla yeniden suç işleme olasılıkları azaltılmakta ve bu yolla toplumun korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, madde bağımlılarının tedavisi gerçekleştirildiğinden madde kullanımının sebep olduğu suçlarda azalmalar görülmektedir. Aksi takdirde, madde kullanımı sorununa çözüm getirilemeyen bireyler, madde ile bağlantılı diğer suçları da işlemeye devam ettiklerinden, madde kullanımlarıyla birlikte suç işleme oranlarında da artış gözlenmektedir (Kamer, 2008-b).

Denetimli serbestlik sistemi içerisinde suç oranının azaltılması konusunda yapılan çalışmalar, sadece madde bağımlılarının tedavisi ile sınırlı değildir. Aynı zamanda, hapis cezası ertelenen hükümlüler ve suça sürüklenen çocuklara rehberlik hizmetleri de sunulmaktadır. Bu çalışmalarda kişilerin suç işleme sebepleri araştırılır, hayatlarını zorlaştıran problemlerin çözümü konusunda yardımcı olunur, ayrıca yaşam kalitelerinin artırılması konusunda onları motive edici görüşmeler yapılır. Böylelikle kişileri sorunlarla başa çıkmaları konusunda eğitip, benzer durumlarda kaldıklarında yeni stratejiler geliştirip, tekrar suça yönelmeleri önlenmektedir (Kamer, 2008-b).

1.2 UYUM

Uyum bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliğiyle içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesi şeklinde tanımlanabileceği gibi (Yavuzer, 2002) bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle iyi ilişkiler kurması ve bu ilişkileri sürdürebilmesi olarak da ifade edilebilir (Döşkaya, 2002).

Bireysel ve toplumsal uyum farklılıkları olduğunu düşünen Alver'e (1998) göre kişisel

uyum; bireysel özelliklerin çevreye uyum sağlamak amacıyla oluşturduğu davranışsal örüntüdür. Toplumsal uyum, uygun sosyal tutum ve standartlara sahip olma ve bireylerin sosyal çevresiyle sağlıklı ve başarılı bir etkileşim süreci yaşama ve bu yaşantıyı kendini de ifade edebilecek şekilde sürdürebilme durumudur (akt.Öztürk,2007, Alver,1998).

1.2.1 Uyum Süreçleri

Uyum süreçleri; çevresel beklentilere uyum sağlamaya çalıştığımız işlevler veya etkinlikler için kullanılan genel bir terimdir. Gerçekliğe uyum sağlarken, egomuzu korumamızı sağlayan savunma mekanizmaları; bilgi toplayarak ve başkalarıyla iletişim kurarak sorunları çözmemizi mümkün kılan dil; yaşantıları ve olayları algılayıp yorumlamamızı sağlayan algı; ihtiyaç duyduğumuz zaman hatırlanacak bilgileri saklayan bellek; yeni fikirleri ve çözümleri hayal etmemizi sağlayan hayal gücü, hepsi birer uyum süreci örneğidir (Budak, 2003).

1.2.2 Sağlıklı Uyum İçin Gereken Şartlar

Haber ve Runyon'a (1984) göre etkili psikolojik uyumu açıklamak çok kolay değildir. Sadece anormal semptomların yokluğu bunu basitçe açıklamak için yeterli değildir. Çünkü semptomu olmayan insanlar da ciddi uyum problemleri gösterebilir. Veya tem tersi birçok anormal semptomlar gösteren kişiler de hayatın çoğu alanına başarılı uyum sağlayabilirler.

Hayatımızdaki hedefler ve hayat şartları değişkenlik gösterdiğinden uyumu, hayat boyu devam eden bir süreç olarak görmeliyiz. Bu görüşe göre hayatımızdaki uyum kalitesinin zaman zaman değişkenlik göstermesi beklenebilir.

Bu bağlamda Haber ve Runyon'a (1984) göre sağlıklı uyumu gösteren faktörler şunlardır;

- Gerçeğin doğru algılanması: Gerçeklerin doğru olarak algılanması olayları doğru olarak yorumlamayı gerektirir. Olayları oldukları şekliyle görebilmek gerçek duruma uyum sağlamayı kolaylaştıracaktır.

- Stres ve anksiyeteye başa çıkma yeteneği: Başarılı başa çıkabilme yeteneği, hayat ve uzun vadeli hedeflerine yön verebilme, hayattaki beklenmeyen olaylar ve hayat boyunca karşılaşılabilecek stres faktörleri karşısında ayakta kalabilmeyi sağlayacaktır.

- Olumlu Kişilik Algısı: Kişinin benlik algısı olumlu özellikleri olduğu kadar olumsuzları da kapsmalıdır. Fakat kişi olumsuzlara takılıp kalmamalı, daha çok onları değiştirebilecek şekle getirmeye çalışmalıdır.

- Duyguları ifade edebilme yeteneği: Bu yetenek ile ilgili problemler duyguların çok fazla kontrol edilmesinden, ya da yeteri kadar kontrol edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Fazla kontrol duyguların körelmesine, az kontrol edilmesi de duyguların aşırı ifadesine yol açmaktadır. Her iki durumda da uyum problemleri olması kaçınılmaz olacaktır.

-Kişilerarası ilişkilerde başarı: İnsanlar sosyal varlıklardır. Doğumumuzdan itibaren fiziksel sosyal ve duygusal ihtiyaçlarımızın başkaları tarafından doyurulmasına ihtiyacımız vardır. İyi uyum gösteren insanların diğer kişilerle kurdukları ilişkiler sağlıklı ve karşılıklı fayda sağlayan ilişkilerdir (Haber, 1984).

Öte yandan uyum psikolojisi ve sağlıklı uyum konularında çalışan Gençöz'e (1997) göre; insan kendine has bir kimlik geliştirme gayreti içindeyken, içinde bulunduğu ortamın değişmesi sonucunda ortaya çıkan talepler, kendisini belli bir amaca hizmet eden davranışlarda bulunması için yönlendirirler. İnsan sahip olduğu potansiyelleri dilediği yönde kullanabilme serbestliğine sahiptir ancak, sosyal amaçlar edinmeye başladığında potansiyelini içinde bulunduğu ortamın talepleri doğrultusunda geliştirmek için kullanır ve sağlıklı bir uyum göstermiş olur.

Sistemler geliştikçe, kurulu dengelerin bozulması durumunda, bununla başa çıkabilme mekanizmaları oluştururlar. Talepler, dengenin tekrar sağlanması için sistem içinde yayılan mesajlardır ve en geniş anlamda hayat olaylarıdır. Olayların gerçek bir yönü olduğu kadar, değişik kişiliklerle etkileşim sonucu daha farklı yönlerde algılanabilirler. İnsanın verdiği

reaksiyon algıladığı olaya verdiği reaksiyondur ve bu da çevresinden algılanıldığı gibi çeşitli reaksiyonları davet edecektir.

O halde Gençöz'e (1997) göre sağlıklı bir uyum; kişinin yaşamına devam edebilmesi olabilir. Bu amaçla verilebilecek en pratik reaksiyon tehlikeli olduğu düşünülen durumlardan kaçınmaktır. Bu reaksiyon tarzı, nevrotik bozukluklarda en sık karşılaşılan durumdur. Kişi, kaçındığı bir alandaki kullanabileceği kaynakları kullanamaz hale gelebildiği için, kaçınma davranışı insanın kendi kendine şahsi özgürlüğünü kısıtlaması anlamına gelebilir. O halde insan birçok durumda, sağlıklı bir uyum içinde yaşamaktan ziyade, kendisini geliştirmeyi de amaçlamalıdır. Gelişmenin ilk aşaması insanın kendi potansiyelini farketmesidir. Bunun için insanın iyi bir aynaya ihtiyacı vardır. Toplumun insanın ulaşabileceği en iyi ayna olduğu düşünülebilir.

Toplanılan bilgiler, insana ne olduğunu farketirebiliyorsa o insan gerek toplumdaki gerekse kendindeki kaynakları düşünerek ne yönde eksikleri olduğuna ve ne yönde gelişmek istediğine karar verebilir. İnsanın diğer bir potansiyeli de, geleceğini düşünüp planlama yapabilmesidir. Dolayısıyla, sağlıklı uyumun diğer bir basamağı da insanın hayatını daha güzel yapabileceği düşüncesi ile geliştirdiği amaçlar için, kendindeki ve çevresindeki kaynaklara ulaşma ve kullanma mantığına dayanan uzun ve kısa vadeli planlar yapması olabilir. Özetle, sağlıklı uyumu düşündürebilecek durumları şöyle sıralayabiliriz:

- Yaşamı devam ettirebilmek;
- Kendini ve çevrenin özelliklerini tanımak;
- Farkına vardığı özelliklerini kullanmak ve gerek duyduğunda farklı özellikler geliştirme yolunda planlar yapmak (Gençöz ,1997).

Konuyla ilgili bir başka bakış açısına göre, aşağıdaki şartlar yerine getirildiği takdirde sağlıklı uyum süreci yaşanabilir;

1. Var olan yaşamsal bilgiye sahip olmak, yükümlülüklerinin, hak ve sorumluluklarının farkında olmak. Örneğin diabet tanısı almış bir erenin diyabetle ilgili bilgilere sahip olarak yemek tüketimi ve zamanlaması konusunda düzenleme yapması psikolojik uyumun göstergesi olarak sayılabilir (Akt. Durak. E. 2009, Sultana,Oommen,& Shanmugham, 2007).
2. Stresin doğası ve ona verilen anlamı tanıma yoluyla uygun başetme stratejilerini kullanarak uyuma yönelebilmek (Lazarus & Folkman, 1984). Sanger, Copeland ve Davidson (1991), zayıf başa çıkma kaynaklarına sahip kanserli çocukların uyumunun azaldığını belirtmektedir.
3. Sorunlarını çözmeye çalışarak yaşamını düzenleyebilmek ve gelecekle ilgili rasyonel planlar yapabilmek. Gelecekle ilgili rasyonel planlar yaparken iyimser düşüncelere sahip olmanın psikolojik uyumu kolaylaştırdığı, öte yandan olumsuz duygulara sahip olanların psikolojik uyumlarının daha az olduğu da vurgulanmaktadır (Carver ve ark., 1993).

Dexter'in (1931) "Sosyal Uyum" kitabında suç kavramıyla sosyal uyum kavramları incelenmiş ve suçun sosyal ve psikolojik faktörler içerdiğinden bunun da bizim toplum hayatımızı etkilediğinden bahsetmiş, özellikle yoksulluk, cehalet, endüstriyelleşme ve yasama konularının suçla ilişkili olduğunu ve bu konularda detaylı araştırmalar yapılırsa suç oranlarında azalma sağlanabileceğini vurgulamıştır.

Dexter ayrıca, birçok normal insanın zihinsel problemlerinden dolayı suçlu olabildiğini ve psikoloji alanındaki çalışmaların, bunları engellemek ve tedavi etmek için uğraşmakta olduğundan bahsetmiştir (Dexter, 1931).

1.2.3 Uyumu Etkileyen Süreçler

Uyum, yaşamın başlangıcından sonuna kadar kesintisiz devam eden bir olgudur. Varoluşun her aşamasındaki sayısız yaşantılarımızla durmadan değişen iç ve dış çevre şartlarına karşı denge sağlayıcı işlevlerdir.

Uyum, bireyin çevre ile etkileşimini içeren, kalıtsal olmayan anlamda ve başkalarından ya da çevresinden kaynaklanan talepler karşısında verdiği reaksiyon olarak tanımlanmaktadır (Akt. Gençöz, 1997, Napoli ve ark. 1996). Başka bir ifadeyle uyum, biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel etkenlerin karşılıklı etkileşimlerinin bir sonucu, bir bileşkesi olarak gerçekleşir.

Genel anlamda psikolojiyi temsil eden bir “davranış” olarak ele alındığında, uyumu belirleyen ya da etkileyen süreçleri, 4 başlık altında incelemek mümkündür.

1. Biyolojik Etkenler

Bedensel ve ruhsal yönleriyle bir “gestalt” olan organizmanın, (kalıtsal özelliklerinin, sinir sisteminin ve endokrin sistemin oluşturduğu sınırlı bir temelde iç çevrenin) homeostatik işlevleri, uyumun alt yapısını oluşturur. Ancak bireyi içinde yaşadığı sosyal çevreden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Biyolojik boyuttaki denge sağlayıcı düzen, aynı zamanda çevre ile ilişkilerde psikososyal boyutların ortaya çıkmasına da zemin hazırlar. Davranışı başlatan, şiddet ve enerjisini tayin eden motivasyonlar, algı ve düşünme, sistemler aracılığıyla kişiliği etkiler ve uyumun yönünü ve hedefini belirler.

2. Affektif/Emosyonel Etkenler

Duygular ya da emosyonel özellikler de bireysel ve toplumsal uyumu etkileyen önemli bir etkidir. Duygu ve heyecanlarımızın kaynağı biyolojiktir, öğrenilmemiştir ve bireyin kendini nasıl hissettiğinin ifadesidir. Örneğin, yaşam tarzının belli bir düzeyde içe ya da dışa dönük yönelmiş olması, realiteye uyum yeteneğini belirler.

Bu bağlamda bireyin duygulanım biçimleri karakteristik bir değere sahiptir ve kişiliği etkiler. Duyguların kazanılmış yönü ise duyguların ifade biçimleridir. Duygusal olgunluk veya affektif immatürte, aşırı emotivite, affektif labilite ve dürtüsellik gibi duygulanımlar, uyumu kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir özelliğe sahiptir.

3. Bilişsel Etkenler

Bilindiği gibi tüm bilişsel süreçler, sağlıklı bir sinir sistemi ve bilinç temelinde algı ile başlar. Algı, bireyin kendisini ve dış çevreyi farketme, bilgi edinme ve kendine özgü bir şekilde değerlendirme süreci olup, uyumun temel unsurlarından birini oluşturur. Zihinsel kapasite ve yetenekler, soruların çözümünde rol oynarlar. Geçmiş yaşantılar, deneme yanılma süreçleri, öğrenme ve bellek, düşünme ya da muhakeme sistemleri, yaşantıları değerlendirmede ve uyumun yönünü belirlemede rol oynar.

4. Kişilik Yapısı ve Özellikler

Kişiliğin iki temel boyutundan biri olan mizaç biyolojik, karakter ise kazanılmıştır. Bu iki boyut, gelişim süreci içinde tutarlı bir bütün oluşturarak bireye kendine özgü bir “tek oluş” özelliği kazandırır. Bireyin kişilik özellikleri, duygularını, algı, düşünme, muhakeme gibi bilişsel işlevleri de etkileyerek, uyum süreçlerini önemli derecede belirler. Ayrıca bilinç dışı dinamikler, olumlu-olumsuz savunma düzenekleri de uyumu etkiler.

Birey, kişiliğin gelişimi ve olgunlaşma sürecinde önem sırasına göre ayrışma, otonomi kazanma ve özdeşleşme aşamalarıyla sosyalleşir; davranışları için sosyokültürel düzeyine uygun değerler ve normlar, inanç ve tutumlar oluşturarak içselleştirilmiş bir yaşam felsefesi ve yaşam stili geliştirir.

Kişilik özellikleri ve dinamikleriyle etkilenen duygu, düşünme ve davranışlar, gerek toplumsal norm ve değerlerle örtüştüğü ölçüde ve gerekse kişiler arası ilişkilerin ve etkileşimlerin şekli ve kalitesi de uyum süreçlerini belirler.

Özetle uyum, sürekli enteraksiyon, entegrasyon ve organizasyon halindeki biyo, psiko, sosyokültürel ve ekonomik (organizmanın ekonomi ilkesi) süreçlerin karmaşık etkileşimi sonucu oluşan, duygu düşünme ve eylemlerimiz, yani “davranışlarımız”dır (Üge, 2008-2009).

1.3 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın problemi, Denetimli Serbestlik altındaki hükümlülerin toplumsal ve özellikle bireysel uyum süreçlerini belirlemek ve değerlendirmektir.

Denetimli Serbestlik altındaki bireyleri kapsayan çok az sayıdaki makalenin ötesinde ülkemizde yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Alandaki ilklerden biri olacak bu çalışmayla, hükümlülerin içinde buldukları psiko-sosyal ve özellikle uyum süreçleri değerlendirilerek, en azından “bir durum saptaması”nda bulunup konuya ilişkin bir bakış açısına ulaşabilmeyi umuyoruz.

1.4 ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ

Ele aldığımız kavramlar, Rorchach metodu ve terminolojisinden yola çıkılarak değerlendirilmiştir. Rorchach terminolojisine göre uyum süreçlerini oluşturan hipotezlerimiz şunlardır;

- 1- Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler, bilişsel süreçler (ΣR , G,D, Dd ve Dbl cevapları) açısından uyum problemleri yaşarlar,
- 2- Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler, duygusal süreçler (F, F, K, C, CF, FC, K/C, Ka+Kobj cevapları) açısından uyum problemleri yaşarlar,
- 3- Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler, içerik tepkileri (A,H, A/H, Anat+Os, Plt ve Diğer cevaplar) açısından uyum problemleri yaşarlar,
- 4- Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler, özel

fenomenler (Banal, Triad, Sosyal Kontakt, Sosyobilite, Affektif Maturite ve Kadinsky Formülü cevapları) açısından uyum problemleri yaşarlar,

5- Herhangi bir suçtan hüküm giymiş ve denetimli serbestlik altındaki kişiler, genel olarak uyum problemleri yaşarlar.

1.5 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Yeni Ceza İnfaz Yasası'nda bahsedilen “sosyalleştirme / iyileştirme, kişilik ve özellikleri, davranış, kendini geliştirme, bireysel ve toplumsal uyum” gibi süreçler psikoloji biliminin önemli kavramlarıdır. Sosyalleştirme ya da iyileştirmeyeyle kastedilen ve uzmanların üzerinde çalışacakları kavramları ve değişkenleri saptamak gerçekte zor olabilir. Özellikle her kişiliğin “tek ve kendi içinde tutarlı bir bütün” olduğu; davranışın çok nedenli ve karmaşık, bireye özgü ve göreceli olduğu hatırlandığında sorun daha da zorlaşacaktır.

Biyolojik varlığıyla insan, aynı zamanda psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik bir varlıktır. Her birey yaşamı boyunca bu süreçlerin enteraksiyonu, entegrasyonu ve organizasyonu sonucunda kendisini diğerlerinden farklı ve tek kılan bir kişilik geliştirir. Bireylerin gelişimsel özellikleri, ailesinin konteksi, geçmiş deneyimleri, motivasyonları, yaşama ilişkin inanç, algı ve atitüdüleri, içselleştirilmiş bireysel ve sosyal normları ve değerleri kişiliğin şekillenmesinde önemli rol oynar. Bu nedensellik içinde oluşan bireylerin yaşam felsefeleri ve yaşam stilleri aynı zamanda suçluluk fenomeninde de rol oynar.

Hükümlüye sunulacak hizmetin ve yardımın kalitesinin, bireyi iyi tanıyıp, güçlü yanları (potansiyeli, kapasitesi, olumlu özellikler) ve zayıf yönleri (sorunları, patolojik özellikleri) hakkındaki bilgilerin doğru değerlendirilmesiyle değer kazanacağı inancındayız. Bireylerin fenomenolojik alanlarının (algısal, bilişsel, duygusal ve motivasyonel yönleriyle) tanınması ve onu suça iten sorunların detaylı ve eksiksiz olarak değerlendirilmesini gerektirir.

Yasada da vurgulandığı üzere, suçluluk olgusunun asıl çekirdeğini oluşturan en etkili dinamik faktör suçlunun kişiliği ve bu kişiliğin toplum içindeki etki – tepki özellikleridir. İyileştirmede amaç, bireylerin kişiliğini değiştirmek ve yerine yeni bir kişilik inşa etmek olmamalıdır. Kişiliği değiştirmek mümkün olmadığı gibi, böyle bir çaba içinde olmak bile bireylere çok büyük zararlar verir (Üge, 2008-2009).

Çalışmamızda, hükümlüleri değerlendirmede tanı koymanın getireceği sınırlılıklardan ve önyargılı yaklaşımlardan kaçınarak, hükümlülerin kişilik yapılarını değil, kişilik özelliklerini saptamaya çalıştık. Var olan kişiliklere saygı göstermek önemli bir etik ilkedir. Her kişilik yapılaşmış bir bütündür; süreklilik ve kalıcılık gösterse de, daima kendini geliştirme yönünde güçlü bir potansiyele de sahiptir.

Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, kişilik özellikleri ile uyum süreçlerinin etkileşimlerini, Rorschach psiko-diagnostik metodla ve terminolojisiyle irdelemektir.

Denetimli Serbestlik ve Yardım hizmetleri süresince hükümlülerin kişisel uyum süreçlerinin bilinmesi “bireye özgü” yaklaşım için önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu alanda yapılacak daha geniş örnekleme, daha kapsamlı araştırmalardan elde edilecek bulgularla tartışılmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

1.6 KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırmamız, araştırmanın yapıldığı Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü’nde hizmet alan, denetim ve kontrol altında bulunan rastgele seçilmiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden, 50 hükümlü ile sınırlıdır.

Araştırmanın örnekleme 20 - 65 yaş aralığındaki bireylerle sınırlıdır.

Kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarıyla ve alınan yanıtlarla sınırlıdır.

1.7 VARSAYIMLAR

- Bireysel Bilgi Formu'ndan elde edilen bilgilerin doğru ve objektif olduğu varsayılmıştır.

- Uygulanan testleri içtenlik ve dürüstlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

- Örneklemin, alandaki evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

BÖLÜM II

KONUyla İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Konuyla ilgili ülkemizde yapılmış bir araştırmaya rastlanmamakla beraber, sınırlı sayıda ulaşılabilen yabancı araştırmalar aşağıdadır;

Rutgers üniversitesinden sosyolog Rumney ile New Jersey, Essex County Denetimli Serbestlik şefi Murphy'nin ortak olarak hazırladıkları “Denetimli Serbestlik ve Sosyal Uyum” başlıklı kitap ilginç bir follow-up çalışmasıdır.

Rumney ve Murphy Essex County’de 1937 yılında 1000 kişi üzerinde yaptıkları bu çalışmada amaçları; 11 sene sonra bu kişilerin uyum süreçlerini araştırmak ve onların 1937 deki denetimli serbestlik süreçlerinin etkisini araştırmaktı. 11 sene sonraki çalışmada 1000 kişiden 111’ i ölmüştü. Dolayısıyla 1947’de 672 kişiyle görüşülebilindi. Bu da 1000 kişinin %67 si yaşayanların da %75 ine denk geliyordu. Follow-up çalışmanın amacı: Kişilerin yeni durumlarını ve şartlarını incelemek; Denetimli Serbestlik reaksiyonlarına bakmak; boş zamanlarını nasıl geçirdiklerine bakmak ve hayat felsefelerini incelemektir. Bu çalışmada uyum 4 ana alanda ele alındı; Fiziksel, mental, aile ve ekonomik olarak.

Çalışmanın sonucunda en fazla ilerlemenin aile ve ekonomik uyum açısından olduğu görülmüştür. Fakat bunun sebebinin “Denetimli Serbestliğin” etkisinden çok, 1937 sonrası savaş ve savunma üretimindeki artışa bağlanabileceği söylendi. Bir diğer ilginç sonuç da; kişilerin Denetimli Serbestlik öncesi ve sonrası (1937-1948 yılları arasında) suç işleme durumlarında pek bir fark olmamıştı.

Bu araştırmada, denetimli serbestliğin, sonuca daha çok etkisi olabilecek seçici faktörlerini ele almadan yapılmış olması ve ayrıca denetimli serbestlikten faydalanmayan bir

kontrol grubunun da olmaması, araştırmanın eksikleri olarak görülmüştür (Rumney, Murphy ,1954).

Diğer taraftan, McKenzie, Browning, Skroban ve Smith (1999) ve ayrıca McKenzie ve Li(2002) sosyal bağların, denetimli serbestlik altındaki kişilerin uyum süreçlerine etkilerini inceledikleri araştırmalarda, kişilerin suçlu davranış modellerinin azalmasına, olumlu sosyal bağlardan çok, denetimli serbestlik uzmanlarının caydırıcı süpervizyonlarının etkisinin daha fazla olduğu sonucuna varmışlardır.

Buna karşılık Shelten (2000) ve MacKenzie ve Brame (2001) yaptıkları bir başka araştırmada, sırasıyla sosyal bağların ve sosyal aktivitenin denetimli serbestliğin başarısı üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır.

Öte yandan Hepburn ve Griffin'in,(2004) sosyal bağların denetimli serbestlik üzerine olan etkisini araştırmak amacıyla yaptığı araştırma, bu tartışılan konuya pek çok açıdan katkıda bulunmuştur. Bu araştırma, denetimli serbestlik altındaki çocuk saldırganlarına uygulanmıştır. Bu çalışma, sosyal bağların denetimli serbestlik süpervizyonu altındaki kişilerde etkili olacağı hipotezini ölçmek için uygulanmış; iş sahibi olma durumları ve aile ve arkadaşlarıyla olan sosyal ilişkilerinin kalitesi de, ölçüt olarak kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda olumlu sosyal bağların, suçluların denetimli serbestliğe uyumunu olumlu yönde etkilediği, ayrıca bir iş sahibi olmanın zaman içerisinde denetimli serbestlikte başarısızlığı ortadan kaldırdığı, aile ve arkadaşların desteğinin, dilekçesinin iptal olmasını ve yine başarısızlığın ortadan kaldırılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular ayrıca alana, suçlunun topluma entegrasyon sürecindeki problemleri aşmasında ve topluma uyum sağlama konusunda, önemli bilgiler sağlamıştır (Hepburn,Griffin ,2004).

Yetişkin denetimli serbestliktekilerin uyumunu incelemiş olan bir başka araştırma da Wood ve O'Donnel 'ın 2006 yılında yayınlanan 12 aylık bir "takip" çalışmadır. Bu araştırmada, denetimli serbestlik altında kalmış olan yetişkinlerin, tekrar suç işleme ile ilgili

değişkenler ve girdikleri işte kalma durumları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, 12 aylık süre sonra, tekrar suç işlemeye 3 değişkenin etkili olduğu görülmüştür; 1) iş sahibi olup olmadığı, 2) yakalandığındaki yaşı ve 3) değiştirdiği adres sayısı. Buna ek olarak çıkan bir başka sonuç ise, 12 aylık takipte, gece kulüplerinde ve barlarda geçirdiği zaman arttıkça iş sahibi olma şanslarının azaldığı görülmüştür (Wood, ,O'Donnell, 2006).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli “tarama” modelidir. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. “Tarama” modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

3.2 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü'nde denetimli altında bulunan hükümlülerdir.

Araştırmanın örnekleme ise; Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü'nde denetim ve kontrol hizmeti alan, random olarak seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 50 hükümlü bireyden oluşmuştur.

Bu bağlamda Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

Deneklerin yaşlarına, demografik ve kriminolojik açıdan özelliklerine göre dağılımlarını aşağıdaki tablolarda bulabilirsiniz.

Tablo I Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

<i>Yaş</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>
20-24	13	26
25-29	17	34
30-34	10	20
35-39	3	6
40-44	4	8
45-49	1	2
50 ve üstü	2	4
TOPLAM	50	100

Tablo 1' de görüldüğü gibi, katılımcıların %34'ü 25-29 yaş arası, %26'sı 20-25 yaş arası, %20'si 30-34 yaş arası, %8'i 40-44 yaş arası, %6'sı 30-39 yaş arası, %4'ü 50 yaş ve üstü, %2'si ise 45-49 yaş aralığındadır.

Tablo II: Katılımcıların Demografik özelliklerine göre Dağılımları Frekans ve Yüzdeleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Eğitim durumu		
İlköğretim	32	64,0
Lise	14	28,0
Üniv. ögr.	4	8,0
Ekonomik durumu		
Düşük	8	16,0
Orta	31	62,0
İyi	11	22,0
Medeni Durumu		
Evli	16	32,0
Bekar	30	60,0
Boşanmış	4	8,0
	50	100,0

Tablo 2'de görüldüğü gibi katılımcıların %64'ünü ilköğretim mezunları, %28'ini lise mezunları, %8'ini ise üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların %62'sinin ekonomik durumu orta halli (kimseye muhtaç olmadan yaşayabilecek durumda), %22'si iyi düzeyde (rahatlıkla geçinebilecek durumda), %16'sı ise düşük ekonomik düzeye sahiptir (geçinemez durumunda). Ayrıca yine Tablo 2'de görüldüğü gibi katılımcıların %60'ı bekar, %32'si evli, % 8'i ise boşanmıştır.

Tablo III: Katılımcıların Suç ve Sabıklarına göre Frekans ve Yüzdeleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
Suçlar		
Madde Kullanımı	45	90,0
Diğer Suçlar (hırsızlık, yaralama v.s.)	5	10,0
Sabıklar		
İlk defa	34	68
2. ve üstü	16	32
	50	100,0

Tablo 3'de görüldüğü gibi katılımcıların %90'ını madde kullanımı suçu işlemiş olanlar oluşturmaktadır. Geri kalan %10'luk bölümü ise diğer (yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık ve imar suçları) suçlar oluşturmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların %68 'inin ilk sabıkası, % 32 'sinin ise 2 ve daha çok sabıkları bulunmaktadır.

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Hükümlülere araştırmanın amacı, gizlilik ve gönüllülük ilkeleri açıklanıp onayları alınmıştır. Bireylere kendilerini rahat hissedebilecekleri ve performanslarını sergileyebilecekleri güven ortamı oluşturulduktan ve anamnez alındıktan sonra Bireysel Bilgi Formu, Rorschach ve Zeka Testleri uygulanmıştır.

3.3.1 Bireysel Bilgi Formu

Bireysel Bilgi Formu 11 maddeden oluşturulmuş ve demografik bilgileri içeren formdur. Demografik bilgiler; medeni hal, eğitim, ekonomik durumu, suç ve sabıkası gibi bilgilerden oluşmaktadır (EK 1). Hükümlülerin içinde buldukları yasal süreçlere ilişkin (suç türü, sabıka gibi) bilgiler Şube Müdürlüğü'nün izniyle adli dosyalardan alınmıştır.

3.3.2 Rorschach Mürekkep Lekesi Testi

Mürekkep lekelerinin yorumlanması konusunda Rorschach'dan önce Binet, Henri ve Sharpe çeşitli çalışmalar yapmış olmalarına karşın hiçbiri mürekkep lekeleri testinden kişiliği bütünlüğü ile kavrayan standardize bir ruhsal tanı yöntemi çıkarmayı düşünmemiştir (Anastasiadis, 1971-1991).

Bu test, her biri 20x26 cm boyutlarında üzerinde simetrik mürekkep lekeleri bulunan, 10 beyaz karttan oluşmuştur. Mürekkep lekeleri, beyaz bir kağıt üzerine mürekkep damlatılıp daha sonra kağıt ikiye katlanıp, mürekkebin simetrik olarak kağıda yayılmasıyla elde edilmiştir. Tüm kartlar, bu şekilde yapılmış binlerce mürekkep lekesi denemesinin sonucu olarak, uyarıcılık nitelikleri üstün oldukları için seçilmişlerdir. Kartların ortasına yerleştirilmiş olan bu lekelerin beş tanesi siyah ve gri, iki tanesi siyah gri ve kırmızı, ve üç tanesi de farklı tonda çeşitli renklerden oluşmaktadır (Özgüven,1994).

Bu resimler belli bir sıra ile uygulanır ve deneğe bunların ne olabileceği sorulur. Zamanda ve cevap sayılarında sınırlama yoktur. Testi uygulayan kişi denekle mümkün olduğu kadar sakin bir odada yalnız olmalıdır (Anastasiadis, 1971-1991).

3.3.2.1. Puanlama

Mürekkep lekelerine verilen cevapların puanlanmasında cevaplar nitelikleri yönünden 3 ana grupta sınıflandırılmaktadır; Kavrayış tarzı, Erlebnis ve İçerik.

a)Kavrama tarzı;

Kavrama, resmin yorumlanan kısmına göre değişir. Resmin bütününe verilen cevaplar “Global” (G), resmin bir kısmına verilen cevaplar “Detay” (D), resmin küçük bir kısmına verilen cevaplar ise “Detaydetay” (Dd) ile gösterilir. Siyah lekelerin arasında kalan beyaz bölümlerin yorumlanması ise (Dbl) ile gösterilir.

b)Erlebnis;

Bu bölümün değerlendirilmesi form, renk, hareket ve gölge cevapları olarak 4 grupta toplanır;

1-Form cevapları (F) : Resimdeki formun nasıl algılandığıyla ilgilidir. Verilen yanıtla, gerçek biçim arasındaki uyum ön plandadır. Olumlu algılananlar (F+) , olumsuz algılananlar (F-) olarak gösterilir. Olumlu form yanıtları idrakin net olması demektir. Olumsuz form cevaplar ise algısal olarak doğru olmayan yanıtlardır.

2- Renk Cevapları (C) : Formun anlamlı bir katkısı olmaksızın, yalnızca renk tarafından belirlenen cevaplardır. Ayrıca, cevaptaki rengin kazandığı öneme göre, saf renk cevabı (C) harfleriyle; temsil edilen şekil-renk (FC) ve (CF) harfleri ile temsil edilen renk-şekil cevapları birbirinden ayrılır.

3- Kinestezi (K) Cevapları: Hareket cevaplarıdır. Hareketi gösteren yanıtlarda, kişinin algıladığı nesneye beden imgesi yükleyip, yaratıcılığını kullanarak o nesneye birtakım hareketler yükleme kapasitesini ortaya çıkartmaktadır. Kişinin entelektüel seviyesini ve içselleştirebilme kapasitesini gösteren bu yanıtlar, aynı zamanda yaratıcılık ve ruhsal zenginliği de ortaya koymaktadır.

4-Clob Cevapları: Gölge yanıtlarıdır. Karttaki siyahlıkların açıklık ve koyuluk farklarından meydana gelen şekillere verilen ve bir nörotik reaksiyon olarak değerlendirilen cevaplardır.

c) İçerik:

Mürekkep lekelerinin yorumlanması sırasında bunların ne gibi şeyleri içerdiğini gösteren cevaplardır. Hemen hemen sınırsızdırlar. Belli başlı 10 tür yorum tarzı sayılabilir.

Bunlar; hayvan (A) veya hayvana ait detaylar (Ad), insan (H) veya insana ait detaylar

(Hd) olabilir. Yine aynı şekilde (Anat) ile gösterilen anatomiyle ilgili cevaplar olduğu gibi içeriği eşya olan (Obj), coğrafi (geog) seksüel (sex) veya bitki (Plt) cevaplar da bulunabilir.

d) Banal cevaplar:

Bu cevaplar yorumda ikinci derecede önemli yer tutarlar. Banal cevaplar (Ban) ile gösterilir ve en çok rastlanılan cevaplardır (Anastasiadis,1984).

3.3.2.2 Genel Değerlendirme

Rorschach'ın güvenilirliği konusunda çeşitli araştırmalarda çok çeşitli korelasyonlar elde edilmiştir. Bu korelasyonlar çok geniş bir dağılım göstermekte 0.01 ile 0.90 arasında değişmektedir. Rorschach'la ilgili yapılan güvenilirliklerin ortalaması alınan bir çalışmada da, ortalama güvenilirliği 0.83 olarak bulunmuştur.

Kuder-Richardson eşitlikleri ile elde edilen güvenilirlik katsayılarının da, ortalama 0.77 olmak üzere 0.55 ile 0.88 arasında değiştiği ifade edilmiştir.

Rorschach testi izlenimci bir görüşe göre geliştirilmiş bir araçtır ve kliniklerde yaygın olarak kullanılmaktadır, aynı zamanda objektif testlerle elde edilemeyen kişiliğe ilişkin bazı bilgilerin bu testle elde edilebileceği belirtilmektedir (Özguven,1994).

Elde edilen bulgular güvenilirliği ve geçerliliği belirlenmiş Rorschach kişilik testi normlarına kıyasla değerlendirilmiştir.

3.3.3 Zeka Testleri

Zeka testleri (Cattell, Porteus), bireylerin eğitim düzeyleri dikkate alınıp, uygun test seçilerek uygulanmıştır. Zeka Testleri ile kantitatif değerlendirmeden çok, kalitatif değerlendirme amaçlanmıştır.

Tablo IV Katılımcıların IQ Testlerine Göre Dağılımı

Uygulanan Testler	N	%
Porteus	31	62
Cattell	19	38
Toplam	50	100

Görüldüğü gibi katılımcıların (eğitim durumlarına göre) %62'sine Porteus Labirent

Testi, %38'ine ise Cattell 2A Testi uygulanmıştır.

3.3.3.1 Porteus Labirent Testi

Bu test okuma yazma bilmeyen, ilkokul mezunu ve ortaokul mezunlarına uygulanmıştır.

Porteus Labirent testi, bireysel bir performans testidir. S.D. Porteus 1914 yılında zihinsel özürlü çocukları belirlemek amacıyla geliştirmiştir. Test 10 labirentten (5,6,7,8,9,10,11,12,14 ve K) oluşur, zamanlama sınırlaması yoktur. Uygulanması kolay bir testtir. Testin açıklaması sözlü olarak verilir. Bireyden, yanlış yola sapmadan, çizgileri aşmadan labirentin çıkışına ulaşması istenir. Bireyler, labirentten çıkış yolunu çizerek bulmaya çalışır. 5-12 arası 2, 12 sonrası ise 4 denemeye izin verilir. Arka arkaya iki labirentte, hakkı olan denemeler içerisinde başarılı olamazsa test sona erer.

12 ye kadar olan labirentlerde 1. denemelerde bulunan doğru cevaba 1; 2. denemede bulunan doğru cevaba $\frac{1}{2}$; 12'den sonraki labirentlerde 1. denemede bulunan doğru cevaba 2, 2. denemede buluna doğru cevaba 1,5; 3 denemede bulunan doğru cevaba 1; 4. denemede bulunan doğru cevaba ise $\frac{1}{2}$ puan verilir.

1300 çocuğa uygulanan Porteus Labirentleri Testi ile Catell Zeka Testi 2A ve 2B formları arasındaki korelasyon katsayısının 0.50'nin altında olduğu saptanmıştır (Öner, 2006).

3.3.3.2 Catell Zeka Testi 2A

Cattell 2A testi en az lise ve üstü öğrenim almış kişilere uygulanmıştır.

Bireysel veya grup olarak da uygulanabilen zeka ölçen bir performans testidir. Toplam uygulama süresi 25 dk.dır. 4 alt testten oluşur, her alt testin süresi farklıdır. Toplam 46 maddeden oluşan Form A'nın 4 alttesti şunlardır: 1.Seriye tamamlama (12 madde), 2. Tasnif (14 madde), 3. Yerleştirme (12 madde),4. Yerleştirme (8 madde). Materyali soru formudur ve yanıtlar bu form üzerine işaretlenir.

Cattell Zeka testi bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği, uygulaması kolay bir testtir. Uygulayıcı yanıt için verilen sürelerle uyulmasına özen göstermelidir. Her alt test için ayrı açıklama ve örnekler vardır. Açıklamalar sözlü olarak verilir.

Bireyden 1. ve 3. alt testlerde, her maddede belirli bir kurala göre dizilmiş şekil dizisini tamamlayacak şekli 5 şık içinden seçmesi; 2. alt testte, belirli bir kurala göre dizilmiş şekil serisine uygun şekli bulması; 4. alttestte ise, her serideki örnek şeklin kuralına uygun olarak, diğer şekillerden hangisine “nokta” yı koyacağını bulması istenir.

Testin yanıtlanması cevap anahtarına göre yapılır. Her doğru yanıtta “1” puan verilir. Teste edilen toplam puan bireyin zeka yaşını gösterir. Zeka yaşı/takvim yaşı x 100 formülü ile bireyin zeka bölümü hesaplanır.

A.B.D ve İngiltere'nin çeşitli bölgelerinden 4328 kız ve erkek üzerinden normlar elde edilmiştir. Her iki form için ham puanları yüzdelik puanlara ve standart puanlara çeviren tablolar hazırlanmıştır.

Yapılan birçok çalışmada iki yarım test güvenilirliği ile hesaplanan güvenilirlik katsayıları ortalama 0.80 olarak bulunmuştur. Türkçe formun normları, 650 kız 650 erkek üzerinden elde edilen puan ortalama ve standart sapma değeri verilmiştir. Testin 2A ve 2B formlar arasındaki korelasyon katsayıları 0.50'nin üzerinde bulunmuştur (Öner, 2006).

3.4 VERİ ÇÖZÜMLEME YÖNTEMLERİ

Araştırmada veri çözümleme yöntemi olarak “t-testi” kullanılmıştır.

T-testi; iki grubun ortalamaları arası farkın anlamlılık sınaması için en sık başvuru yöntemlerinden biridir (Karasar, 2005). Aynı zamanda örneklem grubumuzun sayısı da t-testi yapmaya daha uygun olduğundan, verilerin analizinde t-testi kullanılarak elde edilen bulguların anlamlılık düzeyleri belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmamızdan elde edilen veriler, Rorschach terminolojisine uygun olarak “uyum süreçlerini” oluşturan “bilişsel, emosyonel, nesne ilişkileri ve özel fenomenler” olarak 4 grupta değerlendirilmiştir.

4.1 Rorschach’da Uyum Süreçlerine İlişkin Veriler

Rorschach'ın geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiş normlarına göre, one sample t-test ile elde edilen verilere ilişkin tablolar aşağıda gösterilmiştir.

4.1.1 Bilişsel Süreçler (Erfassung Typus/Kavrama İşlevleri)

Tablo V Bilişsel Süreçler Dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Örneklem ortalaması</i>	<i>Evren ortalaması</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
ΣR							
<i>Düşük</i>	43	86	16,46	28	-16,58	49	,000***
<i>Normal</i>	7	14					
G %							
<i>Yetersiz</i>	5	10					
<i>Normal</i>	8	16	39,94	25	6,01	49	,000***
<i>Yüksek</i>	37	74					
D							
<i>Düşük</i>	37	74					
<i>Normal</i>	11	22	51,98	68	-7,26	49	,000***
<i>Yüksek</i>	2	4					
Dd							
<i>Normal</i>	41	82					
<i>Yüksek</i>	9	18	5,16	5	,18	49	,859
Dbl							
<i>Normal</i>	32	64					
<i>Yüksek</i>	18	36	2,68	1	2,91	49	,005***
Toplam	50	100					

*** $p < .001$, $p < .005$

One sample t-test sonuçları;

ΣR analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -16,58$, $p=.000$. Buna göre örneklemin ortalaması (16,46), evrenin ortalamasından (28) düşüktür.

G analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 6,01$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (39,94), evrenin ortalamasından (25) yüksektir.

D analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -7,26$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (51,98) , evrenin ortalamasından (68) düşüktür.

Dd analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = ,18$, $p = ,859$. Buna göre örneklemin ortalaması (5,16) evrenin ortalamasından (5) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

Dbl analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 2,91$, $p = ,005$. Buna göre örneklemin ortalaması (2,68), evrenin ortalamasından (1) yüksektir.

4.1.2 Ego Durumu ve (Erlebnis) Emosyonel Süreçler

Tablo VI Ego Durumu ve Emosyonel Süreçler Dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Örneklem ortalaması</i>	<i>Evren ortalaması</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>F %</i>							
<i>Düşük</i>	8	16					
<i>Normal</i>	27	54	73	70	1,62	49	,111
<i>Yüksek</i>	15	30					
<i>F+ %</i>							
<i>Düşük</i>	33	66					
<i>Normal</i>	14	28	51,52	64	-6,81	49	,000***
<i>Yüksek</i>	3	6					
<i>K</i>							
<i>Düşük</i>	36	72	,96	3	-13,75	49	,000***
<i>Normal</i>	14	28					
<i>C</i>							
<i>Yok</i>	47	94	,06	0	1,77	49	,083
<i>Var</i>	3	6					
<i>CF</i>							
<i>Yok</i>	15	30					
<i>I</i>	17	34	1,24	1	1,52	49	,135
<i>Yüksek</i>	18	36					
<i>FC</i>							
<i>Düşük</i>	40	80	,74	3	-16,56	49	,000***
<i>Normal</i>	10	20					
<i>K/C</i>							
<i>Coarte/coartatif</i>	27	54					
<i>Ambieqal</i>	7	14	1,78	2	-1,71	49	
<i>Introversif/ extratansif</i>	16	32					,094

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Örneklem Ort.</i>	<i>Evren Ort.</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Ka+Kobj							
0-1	38	76	,82	1	-1,1	49	,283
> 2	12	24					
Toplam	50	100					

*** $p < .001$, $p < .005$

One sample t-test sonuçları;

F analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = 1,62$, $p=.111$. Buna göre örneklemin ortalaması (73) , evrenin ortalamasından (70) yüksektir.

F+ analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -6,81$, $p= ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (51,52), evrenin ortalamasından (64) düşüktür.

K analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -13,75$, $p= ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (,96) , evrenin ortalamasından (3) düşüktür.

C analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = 1,77$, $p= ,083$. Buna göre örneklemin ortalaması (,06) evrenin ortalamasından, (0) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

CF analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = 1,52$, $p= ,135$. Buna göre örneklemin ortalaması (1,24), evrenin ortalamasından (1) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

FC analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -16,56$, $p= ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (,74), evrenin ortalamasından (3) düşüktür.

K/C analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = -1,71$, $p= ,094$. Buna göre örneklemin ortalaması (1,78) evrenin ortalamasından (2) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

Ka+Kobj analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49)= -1,1$, $p= ,283$. Buna göre örneklemin ortalaması (,82) evrenin ortalamasından (1) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

4.1.3 İçerik Tepkileri *

Tablo VII İçerik Tepkileri Dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Örneklem ortalaması</i>	<i>Evren ortalaması</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
A %							
<i>Düşük</i>	12	24					
<i>Normal</i>	6	12	52,2	43	3,51	49	,001***
<i>Yüksek</i>	32	64					
H %							
<i>Düşük</i>	33	66					
<i>Normal</i>	11	22	13,72	20	-3,74	49	,000***
<i>Yüksek</i>	6	12					
A/H							
<i>Düşük</i>	38	76					
<i>Normal</i>	3	6	1,42	2	-5,23	49	,000***
<i>Yüksek</i>	9	18					
Anat+Os							
<i>Normal</i>	39	78					
<i>Yüksek</i>	11	22	6,88	0	6,79	49	,000***
Plt							
<i>Normal</i>	38	76					
<i>Yüksek</i>	12	24	7,18	6	,99	49	,328
Diğer							
<i>Normal</i>	27	54					
<i>Yüksek</i>	23	46	11,76	6	3,17	49	,003***
Toplam	50	100					

*Test protokolünde görülmeyen içerikler tabloya alınmamıştır.

*** ** p < .001, p < .005

One sample t-test sonuçları;

A % analizinde test anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 3,51$, $p = .001$. Buna göre örneklemin ortalaması (52,2) , evrenin ortalamasından (43) yüksektir.

H % analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -3,74$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (13,72), evrenin ortalamasından (20) düşüktür.

A/H analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -5,23$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (1,42) , evrenin ortalamasından (2) düşüktür.

Anat+os analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 6,79$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (6,88) evrenin ortalamasından (0) yüksektir.

“Plant” analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = ,99$, $p = ,328$. Buna göre örneklemin ortalaması (7,18), evrenin ortalamasından (6) yüksektir.

“Diğer” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 3,17$, $p = ,003$. Buna göre örneklemin ortalaması (11,76), evrenin ortalamasından (6) yüksektir.

4.1.4 Özel Fenomenler

Tablo VIII Özel Fenomenler Dağılımı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Örneklem ortalaması</i>	<i>Evren ortalaması</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
<i>Banal</i>							
<i>Düşük</i>	31	62					
<i>Normal</i>	19	38	2	3	-8,03	49	,000***
<i>Triad</i>							
<i>Düşük</i>	26	52					
<i>Normal</i>	24	48	3.32	4	-6,49	49	,000***
<i>SosyalKontakt</i>							
<i>Düşük</i>	42	84					
<i>Normal</i>	8	16	1,16	2	-16,04	49	,000***
<i>Sosyobilite</i>							
<i>Düşük</i>	38	76					
<i>Normal</i>	12	24	2,82	4	-9,08	49	,000***
<i>Affektif Maturite</i>							
<i>Enfatilism</i>	12	24					
<i>Normal</i>	11	22	2,30	2	2,52	49	,015**
<i>İmmaturite</i>	27	54					
<i>Kadinsky Formülü</i>							
<i>Empülsivite</i>	20	40					
<i>Normal</i>	19	38	1,82	2	-1,64	49	,107
<i>Patolojik</i>	11	22					
<i>Toplam</i>	50	100					

*** $p < .001$, $p < .005$

** $p < .01$

One sample t-test sonuçları;

“Banal” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -8,03$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (2) , evrenin ortalamasından (3) düşüktür.

“Triad” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -6,49$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (3,32), evrenin ortalamasından (4) düşüktür.

“Sosyal Kontakt” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -16,04$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (1,16) , evrenin ortalamasından (2) düşüktür.

“Sosyobilite” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = -9,08$, $p = ,000$. Buna göre örneklemin ortalaması (2,82) evrenin ortalamasından (4) düşüktür.

“Affektif Maturite” analizinde anlamlı çıkmıştır. $t(49) = 2,52$, $p = ,015$. Buna göre örneklemin ortalaması (2,30), evrenin ortalamasından (2) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

“Kadinsky Formülü” analizinde anlamlı çıkmamıştır. $t(49) = -1,64$, $p = ,107$. Buna göre örneklemin ortalaması (1,82) evrenin ortalamasından (2) belirgin bir farklılık göstermemektedir.

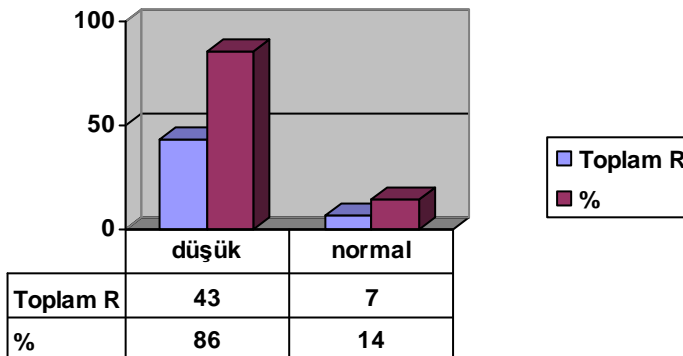
4.2 Uyum Süreçlerini Oluşturan Verilerin Frekans Tabloları

4.2.1 Bilişsel Süreçler

50 katılımcının, Bilişsel Süreçleri oluşturan $\sum R$, G, D ,Dd , ve Dbl cevapları açısından frekans dağılımları ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir;

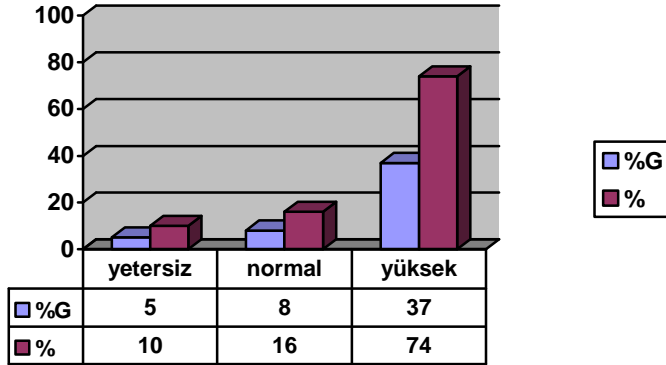
a-) $\sum R$ (25-35)

Şekil I $\sum R$ Cevaplarının dağılımı

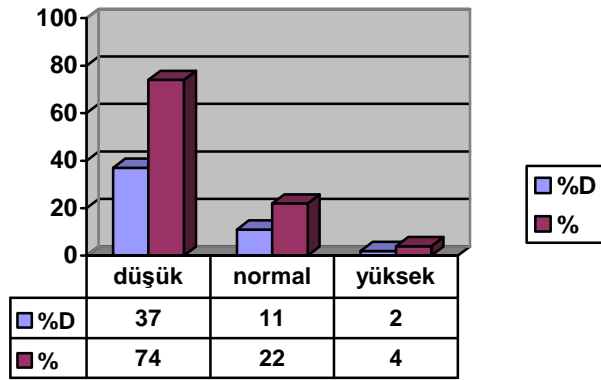
b-)G % (%23)

Şekil II G Cevaplarının dağılımı

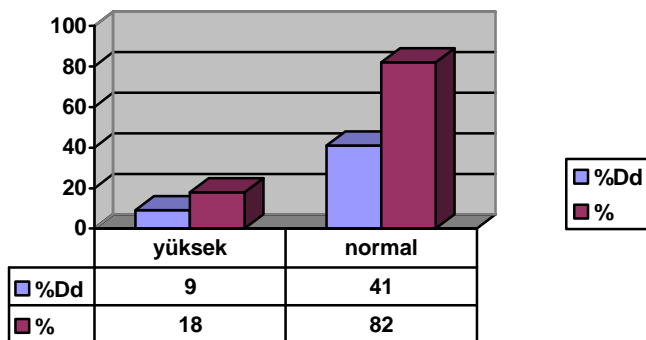
c-) D % (68)

Şekil III D Cevaplarının dağılımı

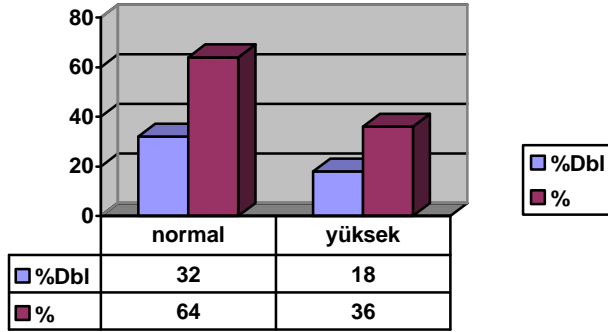
d-) Dd % (%0-6)

Şekil IV Dd Cevaplarının dağılımı

e-) Dbl % (%0-3)

Şekil V Dbl Cevaplarının dağılımı

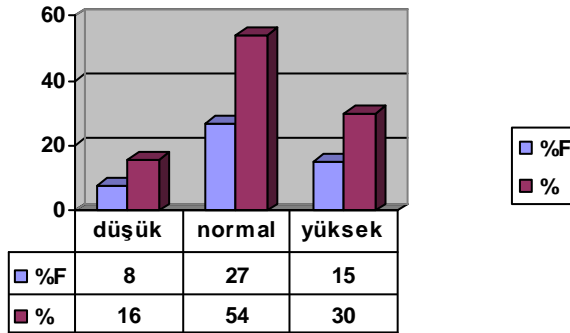

4.2.2 Ego Durumu

50 katılımcının, Ego Durumunu oluşturan F, F+, K, C, CF, FC, K/C, Ka+Kobj cevapları açısından frekans dağılımları ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir;

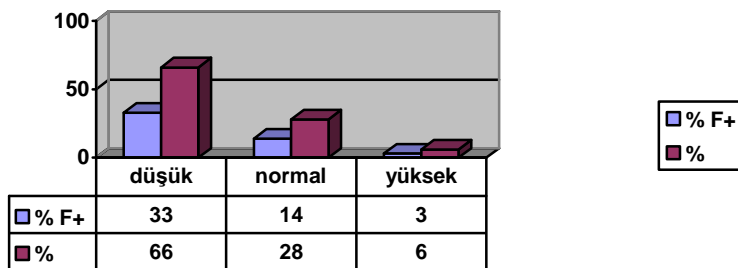
a-) F% (% 60-80)

Şekil VI F Cevaplarının dağılımı

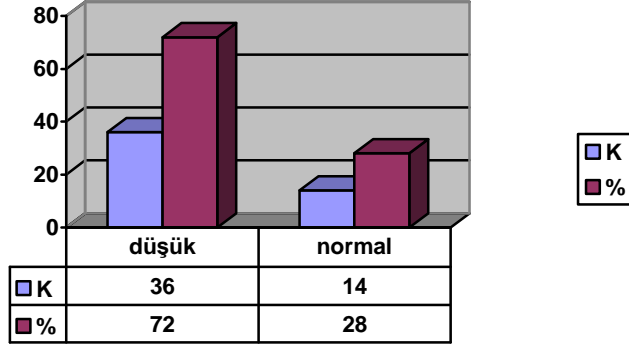
b-) F+% (%70)

Şekil VII F+ Cevaplarının dağılımı

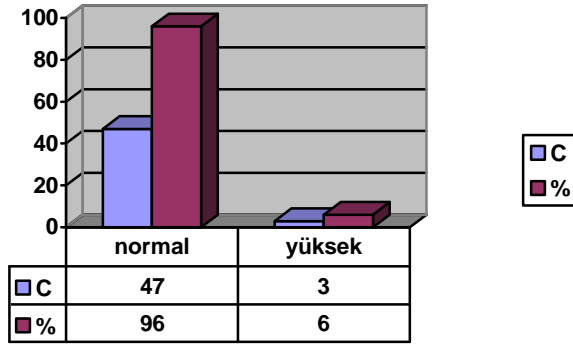
c-) K (2-8)

Şekil VIII K Cevaplarının dağılımı

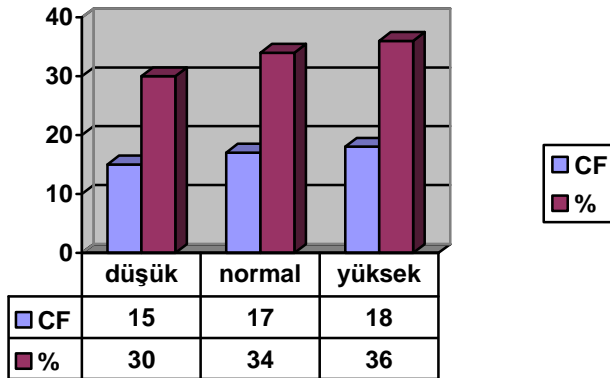
d-) C (0)

Şekil IX C Cevaplarının dağılımı

e-) CF (1)

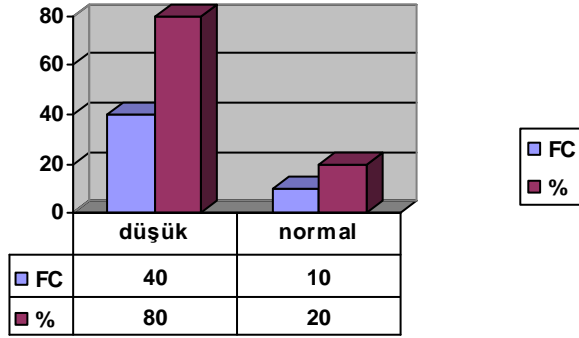
Şekil X CF Cevaplarının dağılımı

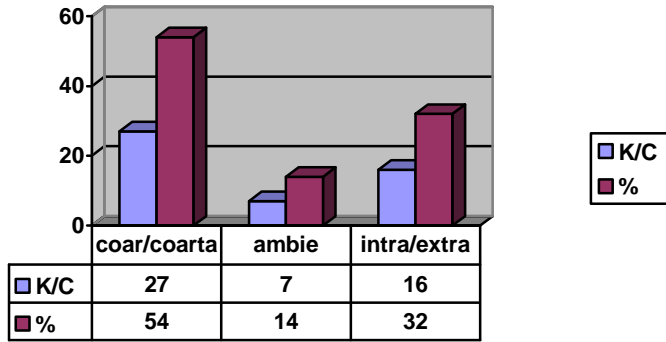
f-) FC (3) Şekil XI

FC Cevaplarının dağılımı

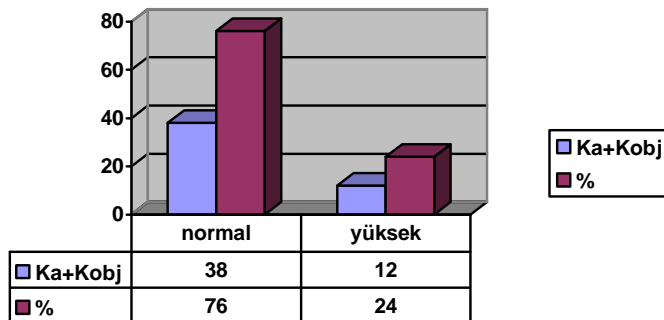
g-) K/C (Affektivite)

Şekil XII K/C Cevaplarının dağılımı

h-) Ka+Kobj

Şekil XIII Ka+Kobj Cevaplarının dağılımı

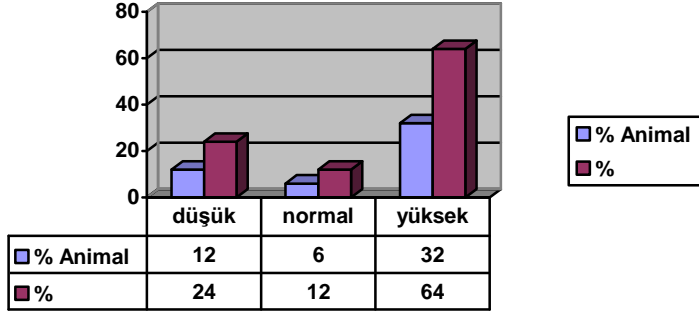

4.2.3 İçerik Cevapları

50 katılımcının, İçerik Cevaplarını oluşturan A, H, A/H, Anat+Os, Plt ve Diğer cevapları açısından frekans dağılımları ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir;

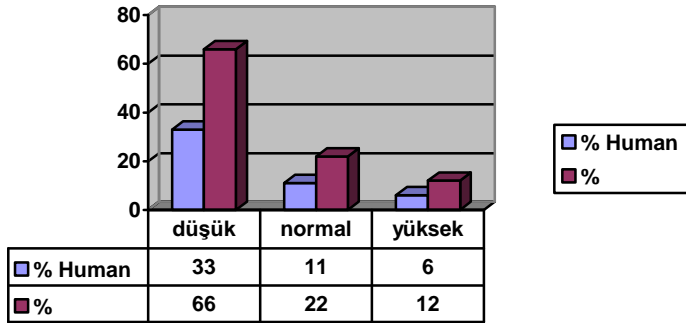
a-) A% (% 35-50)

Şekil XIV A % Cevaplarının dağılımı

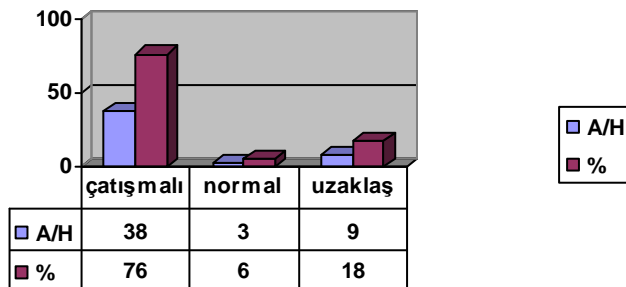
b-) H % (≈17-25)

Şekil XV H% Cevaplarının dağılımı

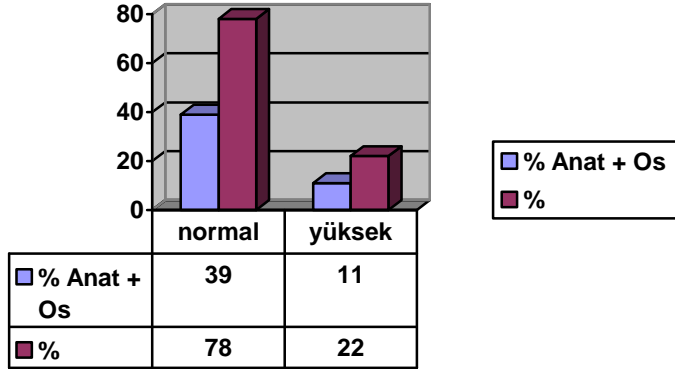
c-) A/H (2/1)

Şekil XVI A/H Cevaplarının dağılımı

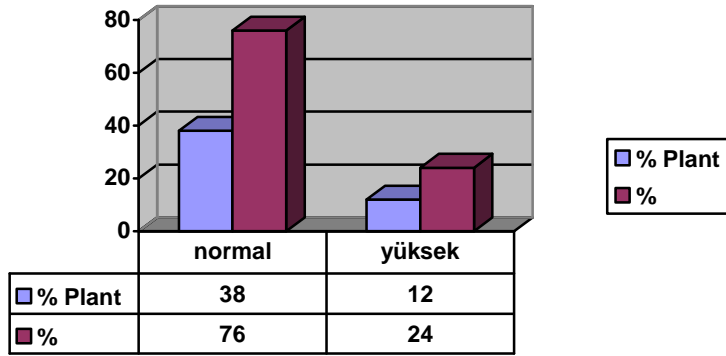
d-) Anat+Os (0)

Şekil XVII Anat+Os Cevaplarının dağılımı

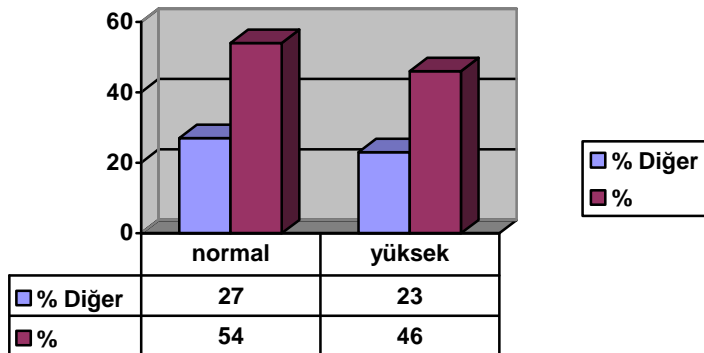
e-) Plt (0-12)

Şekil XVIII Plt Cevaplarının dağılımı

f-) Diğer (0-12)

Şekil XIX Diğer Cevaplarının dağılımı

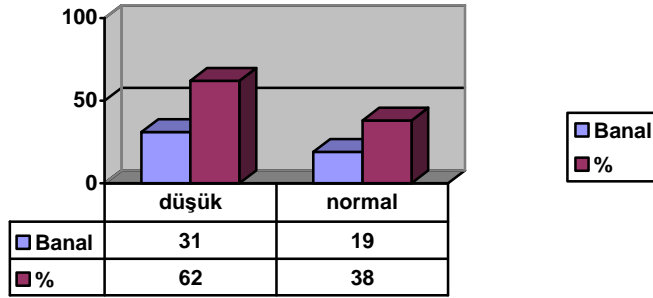

4.2.4 Özel Fenomenler

50 katılımcının, “Özel Fenomenleri” oluşturan Banal, Triad, Sosyal Kontakt, Sosyobilite, Affektif Maturite, ve Kadinsky Formülü cevapları açısından frekans dağılımları ve yüzdeleri aşağıdaki gibidir;

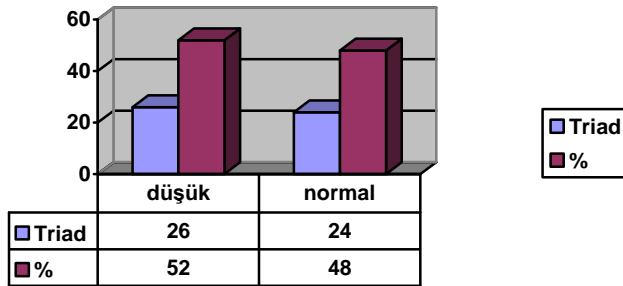
a-) Banal (5-8)

Şekil XX Banal Cevaplarının dağılımı

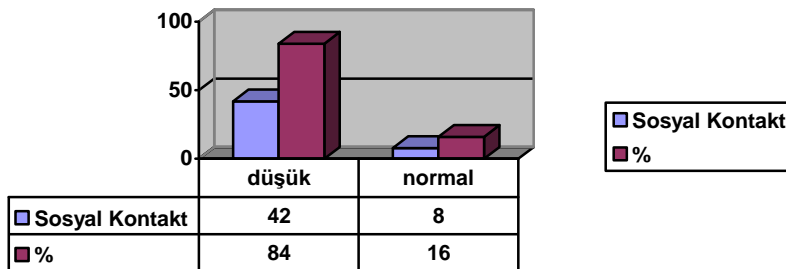
b-) Triad (3/3)

Şekil XXI Triad Cevaplarının dağılımı

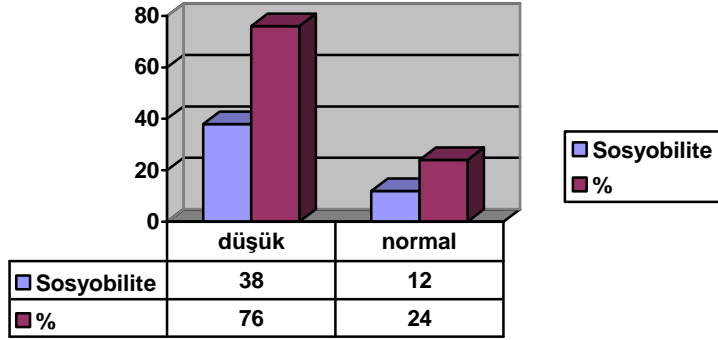
c-) Sosyal Kontakt (6/6)

Şekil XXII Sosyal Kontakt Cevaplarının dağılımı

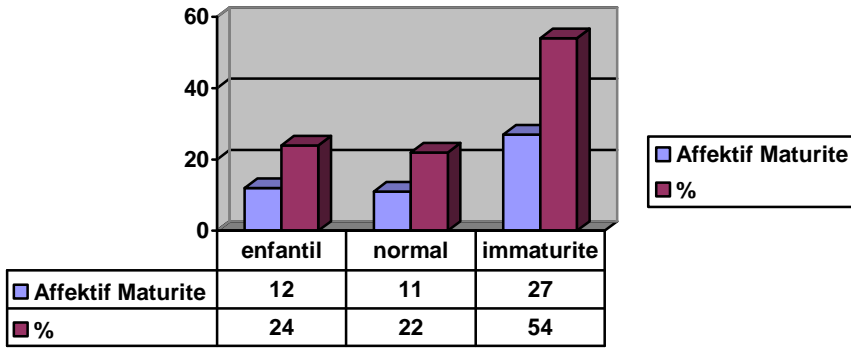
d-) Sosyobilite (3/3)

Şekil XXIII Sosyobilite Cevaplarının dağılımı

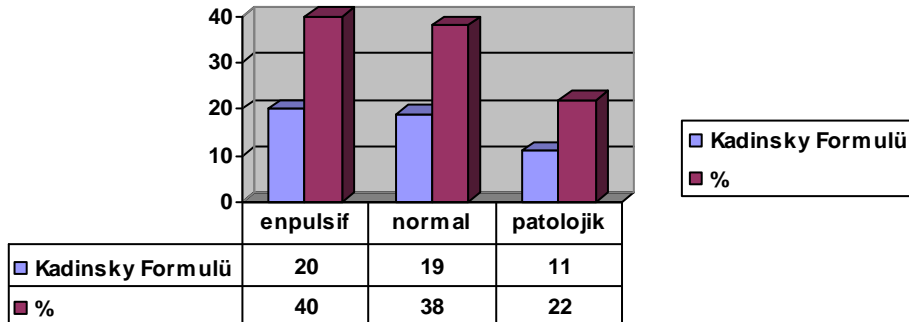
e-) Affektif Maturite

Şekil XXIV Affektif Maturite Cevaplarının dağılımı

f-) Kadinsky Formülü

Şekil XXV Kadinsky Cevaplarının dağılımı

4.3 Zeka Faktörü

Tablo IX Katılımcıların IQ Puanlarına Göre Dağılımı

IQ	Frekans	%
Düşük (50-89)	15	30
Normal (90-110)	25	50
Yüksek (111 ve üstü)	10	20
TOPLAM	50	100,0

Tablo IX 'da görüldüğü gibi katılımcıların %50'sinin zeka bölümünün “normal” , %30'unun “düşük” , % 20'sinin ise “yüksek” bulunduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında en düşük IQ 50 en yüksek IQ ise 134 olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

5.1 Bilişsel Süreçler (Erfassung Typus/Kavrama İşlevleri)

a) Toplam R Cevapları

Normal bir test protokolünde toplam cevap sayısının 25-35 arasında olması beklenir. Tepki sayısının 25'den küçük olması düşüncenin fakirleşmesini, toplam cevap sayısını 35 üzerinde olması ise, yüksek entelektüel potansiyeli işaret eder.

b) Global Cevaplar

Global cevaplar, durumu bir bütün olarak algılama çabasını, sistemli düşünme yeteneğini, yapıcı bir zeka ve çağrışım kolaylığını ifade eder. Normal bir protokolde, G cevaplarının %20-29 arasında bulunması beklenir.

c) Detay Cevaplar,

Detay cevaplar düşüncenin zenginliğini, somut ve pratik düşünce tarzını gösterir. Normal bir protokolde %68 civarında olması beklenir. Detay cevaplar realite ile ilişkileri, sağduyu ve çevreye uyum çabasını da gösterir.

d) Dd Cevaplar,

Dd cevaplar entelektüel ve affektif yönden önemli bir faktördür. Dd cevaplarının artması ruhsal ufukların daralmasına ve sentez algısının bozulmasını gösterir. Normal bir protokolde Dd %10'u geçmemelidir.

e) Dbl Cevaplar

Dbl cevapları hemen hemen her zaman karşı gelme, negativizm, ve agresivite belirtileridir. Normal bir protokolde Dbl sayısının %3'ü geçmemesi lazımdır.

5.2 Emosyonel/ Duygusal Süreçler (Erlebnis)

a- Toplam F Cevaplar

F %' sinin normalden fazla olduğu hallerde çevre ile spontan kontakt eksikliği söz konusudur. Bu durumda düşünce yapısı kalıplaşmıştır. Normalin altında F % ise, formel algıların basitleşip elementer hale gelmesinin, ve yetersiz duygusal kontrolün işaretidir

b- F + Cevaplar

Normal bir protokolde F+ cevaplarının toplam F cevaplarının %58 - %70 ini oluşturması beklenmektedir. F+ cevaplar ego kuvvetini, rasyonel bir organizasyon yapabilme ve davranışı algılarla planlayabilme kabiliyetini gösterir.

c- K Cevaplar

K (insan hareketi) cevaplar zekanın ve fikirlerin, yaratıcılığın zenginliğini, kişiliğin çok yönlülüğü gösterir. Bir protokolde K cevabın olmaması, bahsedilen özelliklerin ve zekanın çok zayıfladığına delalet eder. Normal bir protokolde 2-8 K cevabı bulunmalıdır.

d- Ka + Kobj Cevaplar

Hayvan hareketini içeren Ka cevapları, imha edici bir agresivite eğilimi ve infantilizm ifadesidir. Obje hareketini içeren Kobj. cevaplar ise, şahsın oynamak istediği rollerin ifadesidir ve çatışma ve yetersizlik halini gösterir. Normal bir yetişkin protokolünde bulunmaması gereken Ka ve Kobj cevapları birlikte ele alarak yorumlanmıştır.

e- C Cevaplar

Saf renk cevapları (C) empulsivite ve sosyal hayata uyumdan mahrumiyet ifadesidir. "C" cevapları veren kişilerde kontrol ortadan kalkmıştır ve kişi tamamen emosyonlarına tabidir. Normal bir protokolde "C" cevaplarına rastlanmaz.

f- FC Cevaplar

FC cevaplar affektivite bakımından uyum iradesinin ifadesidir. Emosyonel olgunluk

ve uyumlu ilişki kabiliyetidir. Normal bir protokolda en az 3 tane FC cevabı bulunmalıdır.

g- CF Cevaplar

CF cevaplarının normal bir protokolda miktarı 1'dir. CF cevaplarını veren kişilerde emosyonel kontrol henüz kaybolmamakla beraber, heyecanlar hakimiyetini sürdürür. Böyle kişiler pulsasyonlara meyillidir ve çevrenin kendilerini anlamalarını beklerler.

h- Affektif Maturite Cevapları

FC ve CF + C cevaplar arasındaki ilişki, kişinin affektif olgunluğunun işaretidir. Normal bir kişinin protokolünde $FC > CF + C$ olmalıdır. Normal formülün dışına çıktığında affektif immaturite, egosantrik ve empulsif bir affektif yapının bulunması söz konusudur.

i- Kadinsky Cevapları

Kadinsky tarafından ortaya atılan ve K ile $Ka + Kobj$ arasındaki ilişkiyi değerlendiren formül, önemli semptomatik değere sahiptir. Kadinsky'e göre normal bir protokolda K cevaplar $Ka + Kobj$ 'den büyük olmalıdır. K ve $Ka + Kobj$ cevapları eşit miktarda ise enfantil bir hayalgücünün işaretidir. K, $Ka + Kobj$ cevaplarından küçük ise ilkel dürtüler kişinin davranışlarını etkiler denilebilir.

j- Affektivite Cevapları

Rorchach'ın temel noktası ve en önemli nümerik formülü olan erlenbnis, kişiliğin derinliğini ve psikolojik tansiyonu gösterir. Erlenbnis formülünü oluşturan renk cevapları (C, CF, ve FC) ekstrasansif, K (insan hareketi) cevapları ise introversif boyutu temsil eder. Dolayısıyla erlenbnisteki K ve C cevapları arasındaki ilişki, iç duyuş tarzının (affektivitenin) ve emosyonel yaşayış tipinin bir ifadesidir.

Rorchach'da 4 erlenbnis tip vardır:

1. Kuarte-Kuartatif Tip
2. Introversif Tip
3. Ekstrasansif Tip

4. Ambiekal Tip

Her erlebnis tipin içinde normal ve patolojik sùjeler bulunmaktadır.

5.3 İçerik Tepkileri

a- A Cevapları

İçeriği hayvan (A) ve hayvan detayı (Ad) olan cevaplar bir protokolde en kolay ve en iyi idrak edilen yorumlardır. Normal bir protokolde %35- 50 arasında olan A cevaplar, çevreye uyum kabiliyetini ve yorumlarda çeşitleme kabiliyetini gösterir.

b- H Cevaplar

H içerikli cevaplar, kişinin kendisi hakkındaki imajını, diğer insanlarla olan ilgisini ve sosyal çevreye olan bağlılığını gösterir. H cevaplar aynı zamanda kültür ve düşünce zenginliğini gösterir. Normal bir protokolde cevapların %15 – 20 civarında bulunur ve A %'sinin yarısı kadar olmalıdır.

c- A/H Cevaplar

Hayvan (A+ Ad) ve insana ait (H + Hd) cevaplar arasındaki oran normal bir protokolde 2/1'dir. Yani insan cevaplar, hayvan cevaplarının yarısı kadar olmalıdır. Bu oran arttıkça sosyal çevre ile ilişkilerde çatışma ve uyumsuzluk artar. Oran azaldıkça veya ters olursa, çevreden uzaklaşma ve çevreye ilgisizlik eğilimi artar.

d- Anatomi + Kemik Cevapları

Anatomik ve kemik cevapları kişilerin kendisinde mevcut bozukluğu saklamak için kullandığı entelektüel bir ekran gibidir. Aşaağılık duygusu, parlamak ve etki altında bırakmak, kendini tehlikede görmek gibi anlam taşırlar.

e- Plant Cevaplar

Plant cevaplar çocuklarda çok sık rastlanan ve yaşla frekansı azalan cevaplardır. Yetişkinlerde %12'den büyük olması beklenmez.

f- Diğer Cevaplar

“İçerik” kısmında belirtilmemiş olan ve protokollerde seyrek olarak rastlanan cevapların tümü “diğer cevaplar” başlığı altında toplanmıştır. Bu tür içerikli cevaplar kişinin hayal gücüne, emosyonel yapısına algılarına dayanmakla beraber sınırsızdırlar ve bir protokolda normalden fazla sayıda olmaları analitik yönden kişi için taşıdığı özel anlamla yorumlanır.

5.4 Özel Fenomenler

a- Banal Cevaplar

Banal cevaplar sosyal gruba uygun düşünce kapasitesini, ve sağduyu kabiliyetini gösterir. Normal bir protokolda 5-8 arasında olmalıdır. Zekâ, emosyonel denge ve yaşa bağlı olan banal cevaplar deneğin ortalamaya uyma derecesini gösterir.

b- Triad Cevaplar

3, 5 ve 8. planşlardaki banal cevaplar triadı oluştururlar. Normal bir protokolda kollektif düşünceye katılım yeteneğini ifade eden triad, 3/3 olmalıdır.

c- Sosyal Kontakt Cevapları

Sosyal kontakt, bir kişinin affektif attitudunun sonucu olmakla beraber, entelektüel faktörler tarafından da desteklenir. Rorchach'da sosyal kontaktı belirleyen 6 faktör vardır:

Banal cevaplar,

FC'nin yeteri sayıda bulunması,

D cevaplar,

K cevaplar,

H ve Hd cevaplar,

Erlebnis tipi (K/C),

Normal bir protokolda sosyal kontakt en az 4/6 olmalıdır. 0-3/6 ise çok yetersiz bir sosyal kontakt işaretidir.

d- Sosyabilite Cevapları

Rorchach'da sosyobilité üç faktörün ilişkisi ile tayin edildi:

1. Banal cevaplar,(normallerde 5-8 arası)
2. D cevaplar, (normallerde %68 civarında)
3. H cevaplarının varlığı ve A cevaplarına oranı

Bu üç faktörün normal oranda birlikte bulunduğu durumda, (3/3 oranında bulunmasına) “normal” , 0-1 /3 oranında bulunması hallerde zayıf veya çok zayıf olarak değerlendirildi.

5.5 Tartışma

Bu bölümde, elde edilen verileri hipotezlerimizde ele aldığımız süreçler açısından irdedeceğiz.

1. Bilişsel / Entelektüel Süreçler / Kavrama İşlevleri (Tablo 4.1.1)

Katılımcıların entelektüel / bilişsel verileri, istatistiksel analizlerle ileri derecede anlamlı sonuçlar vermiştir. Deneklerin protokollerinde oldukça fakir performans dikkati çekmektedir. (ΣR). Bu bulgu, deneklerin düşüncelerinde yavaşlama ya da fakirleşme şeklinde entelektüel bir inhibisyona ve zayıf bir hayal gücüne sahip olduklarını göstermektedir.

Sitüasyonun ve uyarıların bir bütün olarak kavranması ve algılanması olumlu düşünce yeteneğidir. Aynı zamanda inşa edici bir zeka ve çağrışım kolaylığının ifadesidir.

Katılımcıların (G) cevaplarının anlamlı bir düzeyde yüksek olması, entelektüel organizasyonun, algı ve düşünme süreçlerinde kuvvetli rijiditeyi (katılığı) göstermektedir.

Detay (D) cevaplarının analizi de, anlamlı bir düzeyde yetersizliği göstermektedir. Bu bulgu, pratik ve somut düşünmenin yetersizliğine ve realiteye uyumun zayıflığına işaret etmektedir.

Bu sonuçları destekleyen anlamlı bir bulgu da F+ %'sinin düşüklüğüdür. (Tablo 4.1.2) Bu bulgu, algısal işlevlerdeki asimilasyonun ve zihni sentez yeteneğindeki zayıflığını; dikkat ve konsantrasyonun yetersizliğini göstermektedir.

Entelektüel süreçlerdeki bu bulgular genel bir yetersizliğin ifadesi olup, 1. hipotezimizi destekler niteliktedir. ,

2. Ego ve Erlenbis (Affektivite) Süreçler (Tablo 4.1.2):

Forma dayanan tepkilerin büyük bir kısmı entelektüel süreçlerin sonucu olmakla beraber, F+ %'si bireyin ego ve rasyonel organizasyon yapabilme yeteneğinin de göstergesidir. F+ analizi bu özelliklerin anlamlı düzeyde zayıf olduğunu göstermektedir.

K (insan hareketi) tepkileri, affektif sürecin önemli bir boyutu olup, çevre ile ilişkilerde içe dönüklüğün ifadesidir. Araştırma grubumuzdaki deneklerin yeterince K tepkileri vermemiş olmaları, iç dünyalarının sağlığına ve genel olgunluk düzeylerinin, motivasyonlarının yetersizliğine işaret etmektedir.

Dışa dönük boyutu temsil eden renk cevapları da (C) , protokolde çok az sayıda rastlanmıştır buna paralel olarak FC tepkilerde de görülen sayısal düşüklüğün, anlamlı bir düzeyde, affektif uyumlarının yetersiz olduğunu ve emosyonel yönden immatür olduklarını göstermektedir.

Rorschach testinin en nümerik formülü ve testin temel noktası olan “erlenbis”, kişilikte derinlik ve psikolojik tansiyon ifadesi olup, testin bütün faktörlerinin anlamına yön verir.

Kinestezi ve renk cevapları arasındaki ilişki, iç duyuş (affektivite) ve emosyonel yaşayış tipinin ifadesidir.

Test protokollerinin analizinde, erlenbis tipleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmamasına rağmen, deneklerin çoğu koarte/koartatif bir erlenbinise sahiptirler.

Hislerinin dışı vurulmasını inhibe ettikleri, hayal güçlerini frenledikleri, ilişkilerinin ve ilgilerinin sınırlı olduğu deneklerin gözlemediğimiz özelliklerindedir.

Katılımcıların test protokollerinde gölge (clob, ClobF ve FClob) cevaplarının dikkate alınmayacak derecede az olması, affektif ihtiyaçların atrofisi ve nesne ilişkilerin yetersizliği şeklinde yorumlanabilir.

Bu bulgulara paralel olarak araştırma grubunda patolojik boyutta anksiyete saptanmamış, ancak, kontrol edilebilir düzeyde anksiyeteye sahip oldukları belirlenmiştir. (Dd, med. ve Clob)

Bu bulgular 2. hipotezimizi de desteklemektedir.

3. İçerik Tepkileri (Nesne İlişkileri) (Tablo 4.1.3)

İçerik tepkilerinin genişliği, zeka ve kültürle doğru orantılıdır. Verilebilecek tepkilerin sınırsız olduğu hatırlandığında elde edilen protokollerin kısır ve yetersiz olduğunu söylemek mümkündür.

A (hayvan) cevaplarının analiziyle, deneklerin muhakemesiz gelişen, otomatik ve stereotipik düşünme tarzına sahip oldukları, soyut düşünme yetenekleri kısıtlı olup, emosyonlarına ket vurdukları anlamlı düzeyde belirlenmiştir.

H (insan) cevaplarının analizinde de paralel sonuçlara ulaşılmış; katılımcıların sosyal çevreyle identifikasyonlarının, sosyal çevreye bağlılıklarının ve ilgilerinin çok sayısız olduğu, dizarmonik özellikler taşıdıkları saptanmıştır. Aynı zamanda kültür ve düşünme biçimlerinin çok kısıtlı olup, sosyal çevre ile çatışma (conflict) ve uyumsuzluk içinde oldukları (A/H) saptanmıştır.

Bu bulgular araştırmamızın 3. hipotezini de desteklemektedir.

4. Özel Fenomenler (Tablo 4.2.4)

Bulguların analizi özel fenomenler açısından ele alındığında; deneklerin sosyal kontakt ve affektif maturite düzeylerinin oldukça yetersiz olduğu; sosyal çevreye ve sosyal normlara uyum sağlamakta zorluk çektikleri, olgunlaşmamış ya da immatür niteliklerin ön plana çıktığı, kolektif düşünceye katılımın (banal, triad) ve sosyobilitelerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgular araştırmamızın 4. hipotezini desteklemektedir.

5. Genel uyum süreçleri açısından

Elde edilen tüm bulgular bilişsel, affektif, içerik ve özel fenomenler analizleriyle desteklenmekte olup “Hükümlüler genel olarak uyum problemleri yaşarlar” şeklindeki 5. hipotezimizi de doğrulamıştır.

Gözden geçirdiğimiz literatürde çalışmamızın problemine ve amacına uygun bir çalışmaya rastlayamadık.

Çalışmamızda denetimli serbestlik ve yardımdan faydalanmayan bir kontrol grubumuzun olmaması araştırmanın bir eksikliği olarak görülebilir. Ancak belirttiğimiz gibi (sf. 28) elde edilen bulgular, Rorschach testinin güvenilirliği ve geçerliliği saptanmış (Özgüven,İ.E, 1994) normal kabul edilen, normlarına göre değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Uyum ve bireysel farklılıklar açısından Rorschach uygulamalarında farklı tepkilerin ortaya çıkması umulan ve beklenen bir durumdur. Denetimli Serbestlik altındaki hükümlüler, işlemiş oldukları suç, etiketlenme ve kendilerine özgü düşünme modelleriyle kendilerini ve çevreyi yorumlama biçimlerinin normal popülasyona göre farklı olacağı, uygulanan testlerin bir yaptırım olabileceği düşüncesiyle ve çeşitli savunma mekanizmalarıyla kendilerini gizleyebilecekleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma sonuçlarına göre istatistiksel açıdan anlamlılık ifade eden bulgular bir psikogram şeklinde belirtilmek istenirse, araştırma grubunun ortak özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

A. Kişiliğin entelektüel (bilişsel) boyutları;

1. Düşüncede rijidite ve stereotipik düşünce stili
2. Algı işlevlerinde asimilasyon yetersiz
  - a) Devamlı dikkat fonksiyonu yetersiz
  - b) Konsantrasyon yeteneği yetersiz
  - c) İmaj- hatıra netliği yetersiz
  - d) Düşüncede devamlılık ve hassasiyet yetersiz
3. Zihni sentez yeteneği yetersiz
4. Dikkat ve çağrışım işlevleri yetersiz
5. Zihni inhibisyon
6. Entellektüel kontakt ve kolektif düşünceye katılım zayıf

B. Kişiliğin Affektif Boyutları;

1. Ego zayıf
2. Sosyal kontakt yeteneği yetersiz
  - a) Affektif kontakt çok zayıf
  - b) Çevreyle ilişkiler çatışmalı
3. Affektif immaturite, infantilizm
4. Affektif ihtiyaçların atrofisi

5. Sosyobilite zayıf

Hipotezlerimizin tümünü destekleyen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde; Ego işlevlerinin zayıf olduğu, düşünme algı ve diğer zihinsel süreçlerin niceliksel ve niteliksel yönden yetersiz bulunduğu, bu bulgulara paralel olarak affektif/duygulanım işlevlerindeki enfanitil ve immatür içerikli yetersizliklerin eşlik ettiği bir sentez elde edilmiştir.

Denetimli serbestlik altındaki hükümlülerin tekrar topluma kazandırılması bir rehabilitasyon sürecini gerektirir. Bahsedilen bulgulara göre hükümlülerin rehabilitasyonu, yoğun “yeniden eğitimi” ve bireysel gelişiminin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Hükümlülerin kişilik özelliklerinin, uyum süreçlerinin tanınması, onlara sunulacak yardımı belirleyecek ve sürecin etkinliğini artıracaktır.

Alanda verilecek hizmetlerde bu boyutların dikkate alınarak, yapılacak daha kapsamlı araştırmaların alana katkı sağlayacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

- Alver, B. (1998). **Bireylerin Uyum Düzeyleri ile Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Anastasiadis, Y. (1971-1991). **“Rorschach Psikodiagnostik ve Klinik Psikoloji Seminerleri”** Yayınlanmamış seminer notları.
- Anastasiadis, Y. (1984), **Psikolojik Testler, Psikiyatri** (Düz. S. Özeydın), İ.Ü.İ.T.F. Klinik Ders Kitapları, Cilt 7, İstanbul.
- Budak, S. (2003). **Psikoloji Sözlüğü**. (2. basım S:786) Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Carver,C.S., Pozo,C., Harris,S.D., Noriega,V., Scheier, M.F., Robinson, D.S., Ketcham, A.S., Moffat, F.L., & Clark ,K.C. (1993). *How Coping Mediates the Effect of Optimism on Distress: A Study of Women With Early Stage Breast Cancer.*, **Journal of Personalty and Social Psychology**, 65, 375-390
- Cattell, R.B.(1965). **The Scientific Analysis of Personality** , A Pelican Original,
- Centel, Zafer, Çakmut (2008). **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, Beta Yayınları, Ankara, s. 529
- Çolak, H. ,Altun, U. (2006). *Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Positif Hukukumuzdaki Düzenlemeler*, **Adalet Dergisi**, 25,1 T.C. Adalet Bakanlığı Yayını. Ankara. (www.yayin.adalet.gov.tr , 18/07/2008)
- Dexter, R.C. (1931). **Social Adjustment**. J.S. Crafts&Co. NewYork, Sayfa:336.
- Döşkaya, D. G. (2002). **Yatılı Ve Gündüzlü Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Uyum ve Uyumsuzluk Sorunlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Durak, E. (2009). Yayınlanmamış Ders Notları.
- Gençöz, F .(1997). *Uyum Psikolojisi*. **Kriz Dergisi**. Cilt:6, Sayı:2, Sayfa:1-7.

Haber, A. , Runyon, P. (1984). *Overview of Adjustment. Psychology of Adjustment .* The Dorsay Press, Illinois. S:2-25.

Hepburn, R.J.,Griffin M.L. (2004). *The Effects of Social Bonds on Successful Adjustment to Probation:An Event Analysis. Criminal Justice Review.* Cilt: 29, Sayı: 1, Sayfa: 46-73.

İkiz, T.T (2001). **Rorchach Testinin Psikanalitik Yorumu-1**, İstanbul, Bağlam Yayınları.

Kamer, V. K. (2008-a). *Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi, Adalet Dergisi* ,31,3. T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara. (www.yayin.adalet.gov.tr 12/08/2008)

Kamer, V.K. (2008-b), *Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E-dergi*, Sayı: 2, Sayfa:4-6 ,T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Karasar, N. (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Nobel Yayın Dağıtım. Sayfa: 77, 236.

Lazarus,R. & Folkman,S. (1984). **Stres, Appraisal and Coping**. Springer: New York

Napoli V. Kilbride JM, Tebs DE (1996). *Adjustment and growth in a changing world*, New York, West, s. 4.

Öner, N. (2006). **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler**, (2. basım). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. İstanbul, Cilt:1, Sayfa:126.

Özek, Ç. (1957). *Probation ve Psikolojisi Üzerine Bir Deneme. Adli Tıbbi Ekspertiz Dergisi.* Sayı: 20-21-22.

Özgüven, E.İ. ,(1994). **Psikolojik Testler**. PdRem Yayınları. Ankara, Sayfa: 311-316.

Öztürk, M. (2007). **Sokakta Çalışan ve Suç İşlemiş Çocukların Toplumsal ve Bireysel Uyum ve Davranış Bozukluklarının Ölçülmesi**. Adli Psikoloji Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi.

Rumney, J. , Murphy, J.P. (1954). *Probation and Social Adjustment*. **The American Journal of Sociology**. Cilt:59, Sayı:6, Sayfa: 590-591.

Sanger, M.S., Copeland, D.R., & Davidson, E.R. (1991). *Psychosocial Adjustment Among Pediatric cancer Patients: A Multidimensional Assessment*. **Journal of Pediatric Psychology**, 16, 463-474.

Sultana, S., Oommen, A., & Shanmugham, V. (2007). *Psychological Adjustment in Juvenile Diabetics*, **Journal of the Academy of Applied Psychology**, 3 (1), 39-46.

T.C. Adalet Bakanlığı Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Şube Müdürlüğü Yayını (2007). İstanbul.

T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, (2005-a). **Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Uygulama Becerileri Personel El Kitabı** , Yayın no: 6, bölüm:1, s.: 1-8, Ankara.

T.C. Adalet Bakanlığı Yayını, (2005-b). **Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Madde Kullanımı Olan Hükümlülerle Çalışma Personel El Kitabı**, Yayın no:8, bölüm:4,s. 41-55, Ankara.

Türk Ceza Kanunu, (2005). Seçkin Yayınevi, Ankara

Üge, B. (2008-2009), **Klinik Psikoloji** , *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları*.İstanbul.

Wood, Y.R. , O'Donnell, C.R. (2006). *Adult Probation Adjustment: A twelve Month Follow-up*. **Journal of Community Psychology**. Cilt.9, Sayı:1, Sayfa: 86-92.

Yavuzer, H. (2002). **Çocuk Psikolojisi**. Remzi Kitabevi. İstanbul, S:228-229.

EK 1**BİREYSEL BİLGİ FORMU**

PROTOKOL NO:

Ad Soyad:

Cinsiyet /Yaş:

Medeni hali:

Eğitim Durumu: ilk   orta   lise   üniv   lisans üstü

Ekonomik Durum: iyi (geçim zorluğu yok)

Orta (vasat)

Düşük (geçinememe, zorlanma)

Yargılandığı olay:

Olay Tarihi:

Verilen Ceza:

Kaçıncı Sabıkası:

Olayı savunma mantığı:

Görüşme sırasında dikkati çeken şeyler: